ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра германської філології та перекладознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська

на тему: **Засоби збереження інверсії у перекладі американського роману XX ст.**

Шифр 15078

Виконав:

студентка 2 курсу, група ФПАм-19-1 _____ А.А. Бевз

Підпис Ініціали, прізвище

Керівник: доцент к. філол. н., доц., _____ В.Б. Крамар

Вчене звання, науковий ступінь Підпис Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент _____ О.О. Мацюк

Вчене звання, науковий ступінь Підпис Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю.П.

“____” _____2020 р.

Хмельницький, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП ……..…….3

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ ТА ІНВЕРСІЯ……..……..7

1.1. Поняття актуального членування речення……..... ….……7

1.2. Інверсія як один з формальних засобів актуального членування речення…….…….9

1.2.1. Інверсія додатку на початку речення……...12

1.2.2. Інверсія обставини на початку речення……...17

1.3. Інверсія предикативного члена складного іменного присудка…...21

1.4. Інверсія присудка……26

1.5. Основні граматичні засоби перекладу речень……..…...30

1.6. Способи відтворення комунікативного членування речень……31

Висновки до Розділу 1……37

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АКТУАЛНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ США.....41

2.1. Поетичні і мовні особливості модернізму ХХ ст……..41

2.2 Аналіз та перекладознавчий коментар речень з інверсією з роману Ф. С. Фіцджеральда “Ніч лагідна” (у перекладі М.Пінчевського)…....43

2.3 Переклад та перекладознавчий коментар ессе Д.Апдайка „Обіймаючи узбережжя” ……..…….55

2.4. Переклад та перекладознавчий коментар роману Д.Лессінг „Бен серед людей”…….……..63

Висновки до Розділу 2……75

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ……..78

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..81

ВСТУП

Завдяки перекладу, одному із найдавніших видів людської духовної діяльності, людство здійснило значний внесок у свій культурний розвитк. Багато перекладених художніх творів стали частиною національних літератур, збагатили загальносвітовий мистецький доробок.

У загальному плані переклад тлумачиться як збереження змісту повідомлення при зміні його мовної форми. Завдання перекладача полягає у цілісній і точній передачі засобами іншої мови змісту першоджерела, у збереженні його стилістичної та експресивної специфіки. Під "цілісністю" перекладу слід розуміти єдність форми і змісту на новій мовній основі. Особливі труднощі у цьому плані складає переклад текстів художньої літератури, де, майстерне відтворення авторської ідеї і образності вимагає врахування комплексу лексико-семантичних, синтаксичних, стилістичних і комунікативних особливостей. Ми зосередимо нашу увагу на вивченні питання адекватного відтворення комунікативного членування речення в художньому стилі, оскільки на сьогодні цей перекладацький аспект є одним із найменш розроблених. Комунікативне членування речення залежить переважно від специфіки розташування синтаксичних одиниць. Зміна типової позиції певного члена речення або інверсія є одним із найцікавіших і найбільш практично значимих для перекладача моментів.

Шляхи перекладу інвертованих одиниць синтаксису з англійської мови на українську сьогодні ще мало досліджені. Вітчизняні перекладознавці нечасто обирають цей аспект предметом дослідження. І хоча В.Кухаренко у «Інтерпритації тексту» (2004) справедливо посилається на слова У.Новотна, про те, що «з усіх елементів, які надають осмисленість висловлюванню, наймогутнішим є синтаксис...» с.59, однак за винятком окремих слушних розвідок у дисертації О.Мушніної ми не знаходили в сучасній українській філології інших досліджень з теми. Російські лінгвісти, зокрема В.Бреус, В.Шевякова, С.Толстой приділяють проблемі значно пильнішу увагу, однак,

невизначеного досі залишається більше, ніж конкретних рекомендацій. У нашій роботі ми здійснимо спробу отримати статистичний матеріал, що може слугувати однією із вихідних точок для напрацювання практичних рекомендації з перекладу.

Актуальність теми зумовлена кількома факторами. Для теорії та практики перекладу проблема актуального членування речень різних комунікативних типів є важливою ланкою цілісного аналізу дискурсу. Тема і рема є тими компонентами мовлення, на які спирається внутрішня, часто імпліцитно представлена, мотивація мислі. Переклад тексту можна визнати адекватним, якщо в ньому правильно передані не тільки значення слів, їх граматичні форми і синтаксичні зв'язки, але і коли адекватно відображена прагматика оригіналу. Синтаксична структура речення, з огляду на його тему і рему складає логічну, причинно-наслідкову основу повідомлення. Ця ж структура і «зашифровує» його прагматичне значення. Ігнорування особливостей актуального членування речення часто призводить до неповного розуміння змісту повідомлення. Ця проблема також пов'язана з цілою низкою питань загального мовознавства, теоретичної граматики і контрастивної лінгвістики, в чім полягає її загальнолінгвістичне значення. Останнім часом інтерес до вказаної проблеми значно зріс у вітчизняному науковому просторі, про що свідчить поява праць таких вчених, як В. П. Даниленка, Н. В. Лєшкової, І. П. Сусова, О. А. Радченка, інших.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є актуальне членування речення і явище інверсії художньому мовленні.

Предмет дослідження є лексико-граматичні трансформації при перекладі речень зі зміненим порядком слів.

Метою дипломної роботи є дослідити актуальне членування речень при зміненому порядку слів в англійській мові, зокрема застосування даного явища у творчості прозаїків США, описати певні типи інверсії та встановити шляхи її перекладу з англійської мови на українську.

Для досягнення мети, були виділені наступні **завдання**:

1. вивчити теоретичні погляди щодо актуального членування речення в англійській та українській мові;
2. встановити комунікативний статус та зумовленість інвертованих членів речень;
3. ознайомитись із загальними положеннями використання лексичних та граматичних трансформацій при перекладі;
4. виокремити й проаналізувати речення з певними інвертованими членами із творів Ф.Фіцджеральда, Д.Апдайка, Д.Лессінг;
5. перекласти та прокоментувати речення з інвертованими членами.

Матеріалом дослідження слугували оригінальні та перекладені тексти романів Ф.Фіцджеральда, Д.Апдайка, Д.Лессінг, загальним обсягом 598 сторінок.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань у дослідженні використовуються методи *порівняльного аналізу,* який дозволив визначити жанрово-стилістичні та культурологічні особливості оригінальних та цільових текстів і встановити стратегії їх відтворення в перекладі. *Метод трансформаційного аналізу*, що застосовувався у процесі встановлення семантичного, комунікативного і прагматичного навантаженння речень в художніх текстах; за допомогою *методу кількісних підрахунків* було встановлено частотність використання аналізованих комунікативних одиниць на мовностилістичному рівні в оригінальному та цільовому текстах. *Семантичний аналіз* забезпечив аналіз та реалізацію в перекладі смислового навантаження монорем і дирем.

Наукова новизна полягає в тім, що проблема виокремлення одиниць комунікативного членування речення та їхнього адекватного відтворення у

перекладі на сьогодні є одним із найменш досліджених явищ у лінгвістиці й перекладознавстві.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що аналіз семантичних і структурних особливостей комунікативної теми і реми а також засобів їхнього перекладу з однієї мови на іншу є внеском у розробку сучасних проблем перекладознавства. Дане дослідження допоможе зрозуміти складність взаємодії організації синтаксису повідомлення і його прагматичного навантаження в оригіналі та перекладі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів роботи для теоретичних та практичних занять з курсу теорії та практики перекладу, складанні навчальних посібників, проведенні семінарських занять.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), висновків, переліку використаних джерел, що налічує 51 наукове джерело. Обсяг основного тексту магістерської роботи складає 80 сторінок, загальний обсяг роботи – 85 сторінок.

У **вступі** визначено актуальність теми, мету роботи, об’єкт та предмет дослідження, методи дослідження, структура роботи, теоретичне і практичне значення, а також актуальність даної дипломної роботи.

У **першому розділі** досліджується питання інверсії в англійській та українській мовах; проблема актуального членування речень з інвертованим порядком слів в англійській мові та описуються основні способи перекладу таких речень українською.

У **другому розділі** здійснено виокремлення речень з інверсією, описано типи інверсії, перекладено речення й прокоментовано прийоми перекладу зазначених мовних одиниць.

У **загальних висновках** встановлено рейтинг: 1) причин виникнення інвертованих структур та пов’язане з ними актуальне членування речень; 2) способів перекладу речень з інверсією з англійської мови на українську мову.

Перелік використаних джерел нараховує 51 працю зарубіжних та вітчизняних дослідників.

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ ТА ІНВЕРСІЯ

1.1. Поняття актуального членування речення

У лінгвістичній науці склалась традиція пов'язувати виникнення вчення про актуальне членування речення з роботою Анрі Вейля про порядок слів, перше видання якої вийшло у світ в 1844 р. Основні поняття актуального членування речення згодом розглядаються у працях Ш. Бато, А.Монбоддо, І. Аделунга і К. Беккера. Проблематика актуального членування речення активно розробляється і сьогодні в рамках різних теорій лінгвістичної прагматики [25, с. 181].

Відомо, що у повідомленні виділяються дві структури – синтаксична і комунікативна. Синтаксичну структуру утворюють головні і другорядні члени речення. Природа комунікативної структури інша. Смислові відрізки висловлювання розташовуються в певній послідовності відповідно до напрямку думки від вихідного пункту повідомлення до його смислового центру. Вихідний пункт висловлювання називається **темою**, а компонент, який передає мету повідомлення – **ремою**. Ці компоненти і утворюють комунікативну структуру повідомлення [5, с. 18]. В деяких теоріях функціонального членування речення тема і рема називаються, відповідно, топіком (topic) і фокусом (focus), або топіком і коментарем (comment).

Отже, актуальне членування речення – це смислове членування, пов'язане з відповідним контекстом чи ситуацією. Актуальне членування відповідає комунікативному завданню, тобто орієнтоване на актуальну (важливу в даний момент) інформацію, яка становить сутність відповідної комунікації і задля повідомлення якої (інформації) ця комунікація має відбутися.

Пояснимо сказане за допомогою прикладу:

Барвистий килим з трави /вкрив/ ***землю.***

Слова “барвистий килим з трави” є темою, слово “землю” – ремою, а дієслово “вкрив” розділяє тему і рему [9, с. 149].

Розглянемо англійське речення:

The choice had fallen ***upon the right man*** [16, с. 107].

Англійськими науковцями досі не встановлюється чіткої різниці між темою і ремою. Висловлювання розглядається як гама відтінків з точки зору комунікативного навантаження: від мінімальної в темі до максимальної в ремі. Я. Фірбас вилучає присудок зі складу теми і реми, визначаючи його як перехідний елемент [43, p. 240].

Речення, що складаються з багатьох із формально-синтаксичного погляду членів речення, мовці членують в актуальному плані тільки на два компоненти – тему і рему. А це означає, що в ускладнених простих реченнях тема й рема будуть комплексними, тобто такими одиницями, які об’єднують кілька членів речення.

Слід зазначити, що для англійської мови характерний прямий граматичний порядок слів, згідно якому у стверджувальному, розповідному реченні перше місце займає група підмета, друге – група присудка, третє – група додатку і четверте – група обставини. Вимога прямого порядку слів зумовлена відсутністю в англійській мові закінчень відмінків, внаслідок чого перестановка місць підмета і додатку надасть висловлюванню протилежного змісту, чого не спостерігається в українській мові: *Cheese is produced from milk – Сир виготовляють з молока* чи *З молока виготовляють сир* – зміст залишається незмінним, тоді як фраза *“Milk is produced from cheese”* не має змісту. Таким чином, часто місце, яке займає слово в англійському реченні, визначає його функцію як комунікативного агента [32, с. 76].

В українській і англійській мовах рема, головним чином, стоїть в кінці речення [9, с. 107], [24, с. 96], [49, p. 96].

Разом з тим, не кожне речення членується на тему і рему. Трапляються речення, всі компоненти якого стосуються реми. Це переважно речення із значенням буття, констатації факту:

Настала осінь; Почалися осінні дощі.

Такі речення властиві і англійській мові:

Vacation was approaching.

Дані висловлювання називають нерозчленованими.

Якщо у монологічному мовленні порядок слів служить для логічної організації тексту й чіткої синтаксичної будови речення, то в розмовно-побутовому діалогічному мовленні діє лише принцип винесення всього важливого найближче до початку речення. В монологічному мовленні актуальне членування кожного речення зумовлюється лексичними та граматичними засобами, а також контекстом. В усній мові рема завжди виділяється інтонацією.

Граматичними засобами виділення реми в англійській мові є порядок слів, певні синтакичні конструкції: інверсія зі зворотом there is, інверсія з опущеним there is, зворот it is ... that, ремовидільне препозитивне do, артиклі, а також паралелізм конструкцій; емфатичний тип інверсії [43, с. 36].

В українській мові до синтаксичних засобів розрізнення теми й реми належить порядок слів, аналітичні синтаксичні морфеми (частки), специфічні синтаксичні конструкції: неповні речення, відокремлені звороти, парцельовані конструкції [9, с. 152].

1.2. Інверсія як один з формальних засобів актуального членування речення

Як уже зазначалось, в англійській мові є певні граматичні структури, за допомогою яких здійснюється вираження реми речення. З цією метою чи не найчастіше використовуються різні види інверсій.

Інверсія – зміна звичайного порядку слів у реченні для виділення змістової значущості тих чи інших його членів або для надання фразі особливого стилістичного забарвлення [32, с. 167].

Ремовидільна функція інверсії виявляється у забезпеченні тісного зв'язку між реченнями, розмежуванні другорядних членів речення (обставин, додатків), сприянню синтаксичної рівноваги. В одних випадках метою такої інверсії є вираження реми або вираження реми та емфази (зворот it is ... that, підсилювальне препозитивне do), чітке протиставлення рем або тем. Емфаза – це вираження сильних почуттів стосовно незвичайних явищ життя [3, с. 256]. Емфаза лише накладається на ту чи іншу інверсію, є супутнім ефектом, при цьому не всі види інверсій мають такий ефект. Наприклад речення з there чи без нього фактично емфази не мають, а сприяють ремовираженню підмета, тісному зв'язку з попереднім реченням.

В англійській мові часто саме кінець речення сприймається як смисловий центр – рема. Тобто, з огляду на особливості прямого порядку слів, підмет англійського речення переважно виконуватиме функцію теми, а другорядні члени функцію реми. До того ж підмет і присудок або самі виконують зазначені ролі, або входять відповідно до складу теми та реми [9, с. 151]:

*John gave **a book to Mary**.*

*I see **someone is absent today.***

Варто зазначити, що це типове правило, хоча в окремих випадках, розглянутих нижче, підмет на початку речення може бути ремою, при чому ця позиція не є емфатичною, оскільки це – звичайне фіксоване місце підмета в аналітичних мовах, а про його рематичність сигналізує лише вживання неозначеного артикля:

***A boy** entered.*

***A car** stood in the middle of the square.*

Тому, судячи з цього, емфатичною позицією в англійській мові (але не обов'язково ремовидільною) буде, очевидно, в кожному випадку інша позиція, зокрема, початкова для члена речення - реми (додатка, предикативного члена складного іменного присудка, обставини способу дії), який при прямому порядку слів стоїть в кінці:

Many delightful things *he showed her.*

Eagerly *I wished the morrow.*

Strange *is the heart of woman* [15, с. 258]

А в такому реченні рему-підмет виділяє кінцева позиція:

Immediately below us stood, sat and lay ***the whole population of Phat Diem*** [42, с. 34].

У реченнях з прямим порядком слів присудок зазвичай виступає ремою. Ступінь його рематичності, однак, залежить від його семантичної "повноти" і наявності або відсутності залежних елементів. Загальна закономірність наступна: зменшення лексичного навантаження дієслова означає зменшення його ролі як рематичного елемента і навпаки. Однак, можливі і тематичні дієслова. Тематичність дієслова може не залежати від контексту, коли дієслово семантично несе незначну інформативність, наприклад: *A long silence followed*.

Тематичність дієслова-присудка може бути зумовлена і лише контекстом, зокрема, у репліках-відповідях, в яких дієслово-присудок лексично дублює відповідний елемент репліки-стимула:

Do you want to make money, Lewis? "I want everything that people call success" [15, с. 259].

Такі члени речення як предикативний член складного іменного присудка, додаток і обставина також можуть виступати у ролі реми. У наступних реченнях рему-додаток, рему-предикативний член складного іменного присудка і рему-обставину виділяє початкова позиція:

How gay were the youths he saw, how pretty the women. ***Such fine clothes*** *they wore.*

Fine sort of working – man's wife *I'be.*

Women!... ***Little*** *they know of women.*

Отже, практично кожен член речення може бути комунікативною ремою, залежно від його місця в реченні. Разом з тим, у реченнях з інвертованою ремою на початку рематичність члена речення забезпечує не

лише власне початкова позиція, адже і в кінці речення той самий член може бути ремою. Початкова позиція певного члена речення інколи вказує на іншу його функцію, наприклад, логічний наголос або забезпечення більш тісного зв'язку з попереднім реченням.

Як назвати цей ***ганебний жах****?* ***Жадібність*** *згубила нас.*

В багатьох випадках речення з початковою ремою мають певні комунікативні переваги, адже логічним наголосом виділяється рема на початку, однак при цьому і в кінці речення з'являється другий інтонаційний центр. Логічний наголос є одним з абсолютних і обов'язкових показників реми. В англійській, як і в українській мові, слово-носій реми обов'язково виділяється логічним наголосом. Емфатичним може бути будь-який тип наголосу – як логічний (рематичний), так і простий (фразовий), тематичний [43, с. 56].

1.2.1. Інверсія додатку на початку речення.

Інверсія реми в українській та англійській мові на початок речення не завжди зумовлена емфазою. В окремих випадках винесення наперед може тематизувати член речення.

Розглянемо окремі випадки, коли інвертований прямий додаток є носієм теми. На думку В. Є. Шев'якової, винесення наперед додатку-теми зазвичай зустрічається у випадку наявності при дієслові-присудку двох додатків (одного – носія теми, другого – носія реми). При цьому додаток-тема виноситься вперед (в препозицію до підмета), а додаток-рема стає в кінець (після присудка). Відбувається так зване розмежування додатків, що полегшує сприйняття змісту речення і робить його структуру менш громіздкою. При цьому винесений наперед додаток-тема нерідко означає той самий предмет чи особу, яку згадували в попередньому реченні, що сприяє більш тісному зв'язку між реченнями. Пор. речення з прямим додатком на початку у наступному контексті:

One night… father and mother were going to the opera. When they were crossing Broadway, the usual crowd of children accosted them for alms… As mother felt in her pocket for some change, her fingers touched ***a cold and trembling hand*** *which had clutched her purse…* ***This hand*** *… my mother grasped in her own, and so tight that a small, feeble voice uttered an exclamation of pain*.

В наведеному прикладі інвертований додаток “this hand” – тема в даному реченні, і рема в попередньому реченні (“a cold and trembling hand”). Тематичність додатку “this hand” встановлюється аналізом контексту, постановкою спеціального питання до речення і розподілом наголосу між його членами (словосполучення “this hand” виділяється простим фразовим наголосом, а рематичним (логічним) наголосом виділяється останній елемент реми “grasped in her own” – слово “own”). Ніякої емфази ні самому додатку, ні реченню в цілому інверсія додатку в цьому конкретному прикладі не дає.

Зміненим порядком слів тут досягається, по-перше, розподілення двох додатків, а по друге, і це головне, контактне розташування відповідних складових думки – “a cold and trembling hand” попереднього і “this hand” даного речення.

В деяких випадках винесення на початок додатку-теми зумовлено протиставленням, синтаксичним і смисловим паралелізмом з додатком-темою наступного речення. В цьому випадку, залишаючись темою речення, додаток може отримати певний додатковий (експресивний) конотат, певну емфазу (ступінь емфази може залежати від контексту). Однак він не перетворюється в рему, а залишається темою [43, с. 182]. Наприклад:

Morality *you might respect, but* ***salaried morality*** *– no!*.

Додаток-тема “morality” виділяється інтонаційно, але ще більше інтонаційне навантаження має протиставлений йому додаток-тема “salaried morality” при збереженні головного наголосу на ремі “might respect” і “no”.

В наступному прикладі розташування додатку-теми “his vest” на початку речення зумовлене смисловим паралелізмом з додатком “his old wet cracked hat” речення, що слідує за ним:

Now he began leisurely to take off his clothes. ***His vest*** *he arranged in the same place.* ***His old wet cracked hat*** *he lay softly upon the table.*

Часто зустрічаються випадки, коли в якості прямого інвертованого додатку на початку речення виступає вказівний займенник “this” чи “that”, основна функція якого полягає у забезпеченні тісного логічного зв’язку з попереднім реченням:

He remembered that he wanted some clean linen in the morning. ***This*** *he purchased, together with a half a dozen ties….*

Він згадав, що вранці хотів чисту білизну. Він купив її разом з шістьма краватками…

“I’m not prepared to consider that precedent is a wise one”. – “All ***this*** *I knew”.*

“Я не готовий до думки, що це сталося з поважної причини”. – “Все ***це*** *я знав”.*

Слід зазначити, що “that” не тільки не є ремою, а й не обов’язково виражає емфазу. У випадках вираженої емфази він виділяється курсивом:

She had taken up lately with June: ***that*** *is doing her no good.*

Непрямий додаток (в тому числі і прийменниковий) на початку речення виконує ту ж саму функцію, що і прямий додаток, тобто сигналізує про тісний зв'язок зі змістом попереднього речення. Наприклад:

Ames was looking away again and Carrie was again looking at his forehead. ***To her*** *he seemed to be thinking about strange things.*

В даному випадку інверсія додатку-теми “to her” зумовлена цілями його контактного розташування з підметом-темою попереднього речення – “Carrie”, що позначає ту ж особу. Одночасно досягається більш чітке

виділення реми “he seemed to be thinking about strange things” завдяки її розташуванню в абсолютному кінці.

Розглянемо приклад, де інвертований непрямий додаток виконує іншу функцію - протиставлення та паралелізму щодо першого члена наступного речення:

“How are you, my boy?” The son answered: “How are you, Dad?“ ***To old Jolyon*** *it seemed that his son had grown up.* ***To young Jolyon*** *the first sight of his father was undoubtedly a shock.*

Завдяки інверсії додатку досягається більша чіткість протиставлення і смислового паралелізму двох тем – “to old Jolyon” і “to young Jolyon”. Обидва інвертованих додатки виступають темами, оскільки вони формалізують поняття відносно яких робиться твердження. Носієм реми в цьому реченні є слова “it seemed that his son had grown up” і “was undoubtedly a shock”, які повідомляють про те враження, яке справила зустріч на батька (“To old Jolyon”) і на сина (“To young Jolyon”).

Додаток-тема на початку речення може вживатися з різними прийменниками. Часто додаток вживається з прийменником “to” (“to her”, “to him”, “to them”), далі йдуть додатки з прийменниками “with”, “in”, тоді “for”, “of”. Наприклад, додаток-тема з прийменником “to”:

Додаток-тема з прийменником “for”:

For science *Joyce had a great respect and no understanding.*

Додаток-тема з прийменником “with”:

If it were anyone else, she would have assumed that he had become interested in some other woman. But ***with Erik****, she insisted that was impossible.*

Для англійської мови характерне часте вживання непрямого додатку-теми, вираженого особовим займенником, на початку речення типу “to her”, “to them”, “for them”, “for her”, які для сучасної англійської мови, очевидно, стали нормою. Нормою стала і початкова позиція прямого додатку “that”, який відноситься до змісту всього речення, чи до одного його члена.

Таким чином, інверсія прямого чи непрямого додатку на початок речення часто має на меті: 1) посилення емфази; 2) вираження зіставлення, протиставлення, смислового паралелізму.

Інвертований на початок речення прямий та непрямий додаток за певних умов може бути і носієм реми:

Soames saw Bosinerry watching her and smiling to himself. ***A curious smile*** *the fellow had.* ***A half-simple arrangement, like a child who smiles when he pleased.***

He saw he must part with one or with the other... And the tiny helpless thing prevailed ... and so ***to his son*** *he said goodby.*

Рематичність прямого додатку "a curious smile" і непрямого "to his son" зумовлена контекстом, який показує, що в даних реченнях – це те, що стверджується. Винесення додатку на початок речення забезпечує ремі додаткове емоційно-вольове накладання, а також тісний зв'язок з попереднім реченням.

Г. Поутсма вважає, що інверсія прямого додатку на початок зумовлена внутрішнім протиставленням або запереченням, також бажанням надати висловлюванню архаїчного відтінку. Наприклад:

Not a single word *did Peggotty speak* [16, с. 147].

На думку В. Шев'якової, інверсія прямого додатку в наступному прикладі відбувається через надмірність теми "I hear". Інвертований додаток є ремою, що протиставляє, вичленовує один із компонентів мовлення, а "do" виконує лише ритмічну функцію.

*"I didn't hear you, love", I said mildly. "****Not one word*** *did I hear".*

В таких випадках "do" знаходиться у препозиції до підмета і не має ремовидільної функції. Носієм реми в таких реченнях, як правило, є той член речення, який безпосередньо стоїть після заперечення або прислівника із заперечним значенням невизначеного часу, місця (not, rarely, seldom, never, not once, nowhere та інші) [43, с. 256].

Отже, в одних випадках функція інверсії прямого додатку полягає у забезпеченні тісного зв'язку між реченнями чи відповідними членами сусідніх речень, в інших – слугує більш чіткому протиставленню суміжних речень, емоційно-вольовому накладанню, також покращує ритм речення, а тема і рема зумовлюються контекстом.

1.2.1. Інверсія обставини на початку речення.

Перейдемо до розгляду інверсії обставини. На думку В. Є. Шев'якової, інверсія обставини на початку речення, як і інверсія додатку, зумовлена частіше темо- ніж ремовираженням. При цьому обставина-тема отримує фразовий наголос і виділяється в окрему інтонаційну групу.

В кінці речення **обставина часу** може бути носієм реми:

*Columbus discovered America **in 1492**.*

На початку речення обставина часу – носій теми:

***In 1492** Columbus discovered America.*

При необхідності виділити дату (рему) і одночасно залишити її на початку речення використовується зворот it is ... that: *It was in 1492 that Columbus discovered America*.

Але в кінці речення обставина часу не завжди буває ремою. Пор. наступне речення, де в залежності від контексту чи ситуації логічний наголос, а з ним і рема переміщається з кінця на будь-який інший член речення:

*He went to Los Angeles **last year**.*

*He went to **Los Angeles** last year.*

***He** went to **Los Angeles** last year.*

Розглянемо рематичність обставини на початку речення "for fourteen years" в наступному контексті:

*Cliff was not to be found. **For fourteen years** Martin had not seen him.*

Тематичність групи присудка “had not seen him” зумовлена контекстом, так як це - те ж саме, що “was not to be found”. Слід особливо підкреслити, що не початкова позиція сприяє рематичності обставини “for fourteen years”. Вона сприймалась би як рема і у кінцевій позиції:

Martin had not seen him ***for fourteen years***.

Обставина ж на початку даного речення забезпечує і емфатичність змісту, і рематичність. Крім того, початкова позиція обставини забезпечує переміщення підмета “Martin” ближче до наступного речення, яке починається з думки про нього:

Then to his laboratory at McGurk was brought a black-and-red card: Clifford L. Clawson.

Цікаво, що в одному з російських перекладів (Н. Вольпіна) цього речення початкова позиція обставини, яку прийнято вважати емфатичною, не зберігається. Обставина стоїть в кінці, і цей варіант не поступається, а є кращим за варіант з інверсією, оскільки адекватніше відтворює змістовну рематичність обставини:

“Мартин не виделся с ним ***четырнадцать лет.*** *И вдруг ему приносят в его лабораторию у Мак-Герка черно-красную визитную карточку – Клиффорд Л. Клосон”.*

Пор. варіант з інверсією*:*

*“****Четырнадцать лет*** *Мартин с ним не виделся. И вдруг ему приносят…”.*

Переклад з кінцевою обставиною-ремою ще раз підтверджує достатню експресивність кінцевої позиції в російській мові, а також роль врахування ритму і змісту при виборі того чи іншого порядку слів в кожній мові.

При відсутності певної контекстуальної зумовленості в англійській мові **обставина місця** на початку речення зазвичай є носієм теми, при чому незалежно від того, наскільки поширеною є група обставини. Наприклад обставина у реченнях з екзистенційним значенням (значення наявності у певному місці чогось, або когось):

In the centre of the room, under the chandelier*, as became a host, stood the head of the family, old Jolyon himself* .

Навіть виділена комою обставина на початку речення, як правило, є носієм теми, а не реми:

At most stations in the central Pacific*, three nitrite maxima were observed.*

В окремих випадках, за умов певної контекстуальної зумовленості, інвертована обставина місця може бути ремою. Наприклад:

What was Jon thinking? ... Just here she had sat between his father and his mother, believing that she and Jon would live here some day… And now she could not even walk beside him… ***Beside her Aunt*** *she walked instead.*

Рематичність обставини в даному реченні, очевидно, зумовлена емфазою та надмірністю теми, хоча в російському перекладі Н. Вольпіна емфаза не відображена:

"Вместо этого она шла ***рядом с тётей****".*

У реченні з інверсією тематичність підмета і присудка – "she walked" – зумовлена контекстом ("she could not even walk beside him"). З огляду на це, носієм реми тут буде обставина "beside her Aunt", на останній елемент якої падає логічний наголос.

Слід зазначити, що рематичнісь обставини в даному прикладі не створюється саме розміщенням на початку речення, а лише зберігається нею, адже і в кінці речення дана обставина може бути ремою:

Instead she walked ***beside her Aunt.***

Синтаксична інверсія тут, очевидно, зумовлена логічною емфазою, хоча в перекладі (Н. Вольпіна) емфаза не відображена через особливості комунікативної побудови реченя в російській мові [43, с. 265].

Аналогічний приклад:

And slowly she began mounting the stairs. ***In his bedroom*** *he would be or* ***in the studio****.*

Інверсія та рематичність обставини місця в даному випадку підкреслює альтернативу, зумовлена надмірністю теми та сприяє синтаксичній рівновазі.

Рематичність обставини на початку визначається контекстом (тематичність групи “he would be” зумовлена змістом попереднього речення, в якому повідомляється, що Флер його шукає, і альтернативою є “in the studio”.

Розглянемо **інверсію обставини ступеню і способу дії**. На початку речення така обставина зазвичай є носієм теми:

He was both curious and eager to have more precise information of his friends of the previous evening. ***Quickly*** *he turned the pages, taking Freddy first.*

У відповідності з контекстом інвертована обставина буває і ремою. У цьому випадку вона найчастіше виражає протиставлення, або виокремлює певний логічний компонент. Наприклад:

They began to play. And ***very well*** *they played*.

Они заиграли. Играли они ***очень хорошо*** (переклад Н. Трєнєвої).

You could expect nothing of women nowadays! They had a vote ... and ***much good*** *it was doing them.*

*...****Немного*** *это им дало* (переклад з інверсією Н. Волжиної).

Носієм реми в першому реченні є “very well”, теми – “they played”. В другому реченні рема – “much good”, тема – “it was doing”. Як і у випадку обставини місця-реми інверсія обставини ступеню і способу дії на початок речення не є спеціальним засобом ремовираження, але надає певну емфазу та зберігає рематичність обставини, оскільки і в кінці речення вона може сприйматись як рема:

And they played ***very well****.*

And it was doing them ***much good****.*

В перекладі, як бачимо, позиція інвертованої обставини може не зберігатися, що зумовлюється стилістичними вимогами цільової мови.

Таким чином, незважаючи на наявність певних загальних закономірностей у відношенні порядку слів і актуального членування речень

з обставинами, комунікативний статус кожної обставини слід визначати окремо, з урахуванням контексту. Найчастіше обставина на початку речення виступає темою, але при вираженні протиставлення, альтернативи виконує функцію реми. Достатньо ілюстрованого матеріалу для підтвердження такої тези у теоретичних джерелах не наведено, тому одним із завдань другої частини дослідження буде підтвердити чи спростувати її.

При перекладі речень з інверсією обставини з англійської мови на українську мову позиція інвертованого члена може не зберігатися через особливості комунікативної побудови речення в українській мові.

1.3. Інверсія предикативного члена складного іменного присудка

Іменний складний присудок – це присудок, який складається з нульової чи дієслівної зв'язки та іменника, прикметника, числівника або займенника в ролі основної – іменної частини – і повідомляє, ким або чим є предмет, виражений підметом [9, с. 121].

В мові художньої літератури, а також в усній розмовній мові часто використовується інверсія предикативного члена складного іменного присудка на початку речення: 1) Right you are, 2) Right is Peter [42, с. 181].

Зважаючи на ритм мовлення, порядок розташування підмета і дієслова зв'язки у реченні залежить від частини мови, якою виражений підмет: якщо особовим займенником, то дієслово зв'язка стоїть після підмета – проста інверсія; якщо іменником, то дієслово зв'язка стоїть перед підметом – подвійна інверсія, пор.:

1) *And then he came on Anne herself... **Very lissome and straight** she looked.*

2) *He struck up a friendship with a policeman. **Donald Struthers** was the policeman's name.*

***Indulgent and severe** was her look* [43, с. 199].

Згідно гіпотези В. Д. Івшіна наведена вище проста інверсія є конструкцією з інвертованим придієслівним означенням. Наприклад:

Heart-strained and shame-stricken*, he stood at the bed's foot, and looked at the sleeping girl.*

В даному прикладі у препозицію основного складу речення винесено два придієслівних означення, які відокремлені на письмі за допомогою коми. Інвертоване придієслівне означення є ремою. Разом з тим досягається найвищий ступінь комунікативного навантаження. У перекладі маємо дієприкметниковий зворот у препозиції:

Охваченный жгучим стыдом*, он стоял в ногах кровати и смотрел на спящую* (Пер. М. Дьяконова).

У наступному прикладі в перекладі означення виділені посередині також за допомогою коми:

Smooth and black*, the water flowed past.*

Вода, ***черная и гладкая****, катилась навстречу* (Пер. Е. Калашниковой).

На думку В. Д. Івшина придієслівні означення можуть бути винесені у препозицію до підмета і в поетичному тексті, при чому без вираженого на письмі відокремлення. Наприклад:

High *and* ***inscrutable*** *the old man stood.*

Не двигаясь, *стоял старик* ***суровый*** (Пер. П. А. Козлова) [16, с. 150].

Розглянемо речення "Very lissome and straight she looked". Предикативний член на початку речення ("very lissome and straight") є носієм реми, що виходить з контексту (тема-дане тут – „she looked", отже, рема-нове – весь інший склад: повідомлення відповідає на питання: how did she look?) і підтверджується локалізацією на ньому логічного наголосу.

У наведених нижче прикладах рематичність предикативного члена складного іменного присудка на початку речення підтверджується і змістом наступного речення, де конкретизуються характеристики, які передаються предикативним членом, пор.:

Mr. Carry was in his shirtsleeves. ***Terribly ill*** *he looked, I thought.* ***So strained and worn***.

Fussy *she was –* ***a regular old maid***.

A strange figure *he made,* ***with his shabby suit, his limp and stoop***.

Разом з тим, не можна стверджувати, що предикативний член на початку речення – єдиний спосіб його ремовираження, адже і в кінці речення він також буде носієм реми, пор. ті ж речення у відповідній трансформації:

He looked ***terribly ill, so strained and worn***.

She was ***fussy, a regular old maid***.

He made ***a strange figure****, with his shabby suit, his limp and stoop*.

Отже, якщо предикативний член у своїй традиційній – на початку речення – позиції сприймається як рема, то виникає питання: чим зумовлене таке переміщення на початок речення? У багатьох випадках з метою емфази, а часто – необхідністю контактності предикативного члена з відповідним членом попереднього речення, чи надмірністю теми:

She led me into ***the hospital – for hospital*** *the villa had become*.

Mr. Montague Dartie was ***a customer*** *here…* ***One of my very best customers*** *he was*.

Mrs. Lanyon came down ***to cook*** *and* ***a remarkably good cook*** *she was.*

Розглянемо ці ж речення без інверсії, коли члени речення, що позначають особу, предмет, якість, ознаку, явище, є більш розширеними, що помітно ускладнює стиль, ритм і логічність викладу:

She led me into ***the hospital*** *– for the villa had become* ***a hospital***.

Mr. Montague Dartie was ***a customer*** *here…He was* ***one of my very best customers***.

Mrs. Lanyon came down ***to cook*** *and she was* ***a remarkably good cook***.

Під час розгляду прикладів з інверсією і без неї, неважко помітити, що інверсія в розглянутих реченнях (при необхідності повторення слова, що згадувалось у попередньому реченні), сприяє синтаксичній симетрії, більш

чіткій ритмічності звучання речення (за рахунок другого інтонаційного центру на кінцевій темі), а, отже, покращенню стилю.

Слід зазначити, що інверсія предикативного члена на початок речення для зв'язку з попереднім здійснюється не тільки тоді, коли одне і те ж поняття (особа, предмет) в двох суміжних реченнях виражене одним і тим же словом ("hospital", "Carry", "cook"), але й тоді, коли воно позначене різними словами. Пор. в одному слово "Father", в іншому – "Mayor Andsell", що позначають одну і ту ж особу:

When they came up from the dining-room, they saw a tall figure standing just inside the entrance hall. "I believe it is", Miss Andsell gasped. "Yes, it is. It's ***Father****". And* ***Mayor Ansdell*** *it was.*

Іноді винесення предикативного члена на початок речення зумовлюється необхідністю його розчленування. Головним чином це трапляється, коли протиставляють різні якості (також синонімічні якості):

Not cold and blaming *was Hesseling now, but* ***an older and wiser brother, very compassionate***.

Завдяки інверсії предикативного члена ("not cold and blaming") більш чітко здійснюється протиставлення негативних у минулому якостей Гесселінга і теперішніх позитивних його якостей ("an older and wiser brother…"). Пор. меншу чіткість протиставлення – без інверсії:

Now Hesselling was ***not cold and blaming, but an older and wiser brother, very compassionate***.

Розчленовуються і поширені прикметники, що входять до складу предикатів. При цьому слова, що передають основну характеристику, виносяться на початок, а пояснення, яке розкриває і підтверджує цю основну якість, залишається на звичайному місці – в кінці. Наприклад:

Self-contained *was the room,* ***warm, secure, insulated from the harassing world.***

*…he could see the top of the Second National Tower…****Integrity*** *was in the tower, and* ***decision.***

При цьому обидві частини розчленованого предикативного члена отримують свій інтонаційний центр, що створює не тільки синтаксичну, але і ритмічну рівновагу [43, с. 204].

Інвертований на початок речення предикативний член не завжди є носієм реми. В певному контексті саме початкова позиція перетворює предикативний член з реми на тему. Пор. предикативний член-тему “sleepy” на початку речення і кінцеву рему “not” в наступному реченні:

*He was completely **fagged** … but sleepy he was **not** .*

Тут має місце послідовний контактний зв'язок між реченнями, коли думка про втому – рема попереднього речення (“completely fagged”) перетворюється в тему наступного речення, але в дещо зміненому вигляді (“sleepy”). В першому реченні логічний наголос реалізується на “fagged”, в другому - на “not”, хоча “sleepy” для контрасту з “fagged” виділяється дещо підсиленим фразовим наголосом.

В наступному прикладі розміщення предикативного члена на початку виділяє підмет, який завдяки інверсії виявляється в кінці речення (поряд з поширеним означенням) і перетворюється на рему. Пор. тему на початку речення “happy was” і рему в кінці речення “Jack Cardigan”:

*Happy was **Jack Cardigan who snored into Imogen’s white shoulder, fit as a flea; or Timothy in his “Mausoleum”, too old for anything but baby’s slumber.***

Был счастлив Джек Кардиган, похрапывая в белое плечо Имоджин, жизнелюбивый как блоха; или Тимоти в своём «Мавзолее», слишком старый для всего на свете, кроме младенческого сна (Пер. Н. Волжиної).

Предикативний член “happy” залишаючись темою, стає інвертованим, що забезпечує йому певну емфазу, але в рему (тим не менш) не перетворюється [43, с. 34].

Таким чином, інвертований предикативний член у складному іменному присудку на початку речення, на відміну від додатка і обставини, у більшості випадків є носієм реми. Інверсія предикативного члена на початок вважається унікальним засобом ремовираження в тому значенні, що це не

єдина позиція, в якій предикативний член сприймається як рема речення: і в кінці речення він може бути носієм реми. Тому інверсія предикативного члена використовується частіше комплексно і з метою контактного розташування предикативного члена з відповідними членами попереднього речення, з якими він буває часто пов'язаний за змістом, або для розчленування поширеного багаточленного складного іменного присудка (але при збереженні ремовираження).

Інша причина постановки предикативного члена на початок речення – формальна надмірність теми – підмета. У всіх випадках має місце об’єктивне враження емфази, ступінь якої коливається в залежності від контексту.

1.4. Інверсія присудка

Інверсія присудка застосовується як необхідний засіб для предикативного виділення підмета, адже одного фразового наголосу було б недостатньо для його предикативного виділення на початку речення, в кінці якого були б обставини. Такі речення стають надто довгими, щоб можна було промовляти їх із сильним наголосом на підметі. У зв’язку з цим підмет (або його група) переміщається в кінець, що і спостерігається в інвертованих реченнях [16, с. 144]. Синтаксично таким конструкціям притаманна трьохчленність і певний порядок розташування членів: обставина місця, часу, або прийменниковий додаток у функції обставини, присудок, виражений неперехідним дієсловом або перехідним у пасиві, підмет, виражений іменником. У таких конструкціях повідомляють про наявність (відсутність), а також рух, появу, виникнення в певному місці певного предмета або особи. Це обумовлює використання обмеженої групи дієслів у даній конструкції:

а) неперехідних – be, live, exist, sit, stand, lie, hang, belong, go, move та інші;

б) перехідних – тільки у формі пасивного стану: to be grouped, to be seen, to be written, to be carried та інші.

Оскільки комунікативне завдання такої інверсії – виділення підмета-реми, носієм теми буде обставина на початку речення. Найбільш очевидна тематичність обставини спостерігається при контактному зв'язку між реченнями, коли тема речення – це те, про що згадували у попередньому реченні:

Close to his chair was a swing. And on the swing was seated ***one of Holly's dolls.***

Тематичність "on the swing" підтверджується ремою попереднього речення "a swing".

Підмет у кінці речення може забезпечувати більш тісний зв'язок з наступним реченням (з його початковим членом):

On a chair stood ***a black dispatch case. This he was filling with papers, with the Times, and a bottle of Eau-de-Cologne.***

Безсумнівним підтвердженням рематичності підмета є можливість його паралельного вживання з підметом іншого речення, виділеного за допомогою ремовидільних конструкцій there is та it is … that. Наприклад:

The bedroom was rather small …below them was ***a sharp sunlit section of the city*** *… and there was* ***a steady motion*** *in the streets.*

Among these many classical languages ***is the English language****, spoken by two hundred and twenty five million people. There is* ***one other language****, however, which requires special consideration.*

Присудок у таких конструкціях, як і обставина, є носієм теми, вважає Шев'якова В. Є. Тематичність присудка зумовлюється мікроконтекстом – лексичним значенням обставини. Наприклад, обставина "на столі" спрямовує на думку "лежить" (коли йдеться про книгу) або "стоїть" (коли йдеться про лампу). Я. Фірбас вважає присудок перехідним елементом, але, безсумнівно, присудок має знижене інформативне значення і не має суттєвого впливу на аналіз актуального членування.

В англійській мові особливо поширена інверсія динаміки. Для того, щоб передати враження особливо швидкого руху, прислівник або прийменник (in, out, up, down), що вказує на напрямок чи характер дії, переноситься на початок речення, за ним стоїть дієслово – присудок, а потім підмет.

*In swept **a large Spanish family** .*

Up went the flag.

Структурна модель даного речення фактично не відрізняється від інверсії, яку ми розглядаємо: in займає місце обставини. В даному реченні темою є прислівник in і присудок swept, рема - a large Spanish family [43, с. 161].

В. Д. Івшін визначає таку інверсію як винесення на перше місце придієслівного прислівника.

Up came the electric hare, scurrying along the rails.

На думку В. Д. Івшіна в першій частині речення предикативно (рематично) виділяються присудок і група підмета одночасно, а також означальний дієприкметниковий зворот.

Шев'якова В. Є. та Карабан В. І. розрізняють:

а) інверсію дієприкметника II дієслівної форми пасивного стану:

***Represented** here **are** Hall's early scientific interests.*

***Divided** into little green velvet compartments*, **were** *all the things he had given her, even her watch.*

б) інверсію дієприкметника I дієслівних форм Continuous:

***Rounding out** the volume is a topically-indexed, annotated list of 456 references* [18, с. 60].

*I lit a cigarette and walked over to the mantelpiece. **Hanging** over it **was** a large framed photograph of a young man in R. A. F. uniform with the white air-crew slip in his cap.*

За визначенням В. Є. Шев'якової така конструкція являє собою подвійну інверсію і забезпечує рему-підмет в кінці речення.

Наприклад, у пункті (б) думка, виражена обставиною місця і присудком “hanging over it was” (над ним висіла), є темою (це випливає з попереднього повідомлення, де думка про камін вже згадувалась в якості нового – реми - I lit a cigarette and walked over to the mantelpiece). Ремою у реченні з подвійною інверсією є думка про фотографії, виражена групою підмета – “a large framed photograph”. Повідомлення відповідає на питання, що висіло над каміном (фотографія).

Таким чином, в конструкції з подвійною інверсією розташування підмета в кінці має на меті сконцентрувати увагу адресата на думці про особу або предмет, що виражаються цим підметом. Інверсія ж зумовлює контактне розташування сусідніх речень та цілісність змісту [43, с.168].

Прості розповідні речення з інверсією присудка більш притаманні російським та українським реченням. В англійській мові вони менш розповсюджені.

Слід зазначити, що у працях Г. Суіта, О. Есперсена, Е. Крейзінгі, Г. Поутсми, Дж. Кьорма, Г. Фаулера та інших вчених порядок слів визначається як самостійний та універсальний засіб виділення найбільш важливого слова.

Це найбільш важливе поняття виражається, на їх думку, за допомогою початкової або кінцевої позиції у реченні. Однак, в предикативному виділенні слова у функції підмета (та інших членів) має значення не саме початкова або кінцева позиція (місцезнаходження слова), а його смислове навантаження, зумовлене певним контекстом або ситуацією. Отже, послідовність смислових ланок речення може не збігатись з формально-граматичними значеннями, що відображає конструкція з інверсією присудка. При чому підмет, який знаходиться в кінці речення буде завжди показником логічного предиката [16, с. 144].

1.5. Основні граматичні засоби перекладу речень

Згідно з типовими класифікаціями перекладознавців В. І. Карабана та Г. Є. Мірама існує, зокрема, два типи трансформацій: лексичні та граматичні. В свою чергу кожен клас поділяється на види.

Наприклад, у практичній частині роботи ми застосовували такі лексичні трансформації за В. І. Карабаном:

1. Контекстуальна заміна;
2. Антонімічний переклад;
3. Смисловий розвиток;
4. Додавання слова;
5. Вилучення слова;
6. Генералізація значення [18, с. 39].

Щодо граматичних трансформацій ми використовували прийоми за класифікацією Г. Є. Мірама, оскільки вона, на нашу думку є найпрактичнішою:

1. Перестановка.
2. Заміна:
   2.1.Заміна граматичних категорій;
   2.2. Заміна частин мови;
   2.3. Антонімічний переклад.
3. Додавання.
4. Вилучення.
5. Членування:
   5.1. Зовнішнє членування;
   5.2. Внутрішнє членування [30, с. 68].

В. І. Карабан виділяє також **комплексну граматичну трансформацію,** яка включає дві або більше простих граматичних трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюються перестановка та додавання.

Оскільки граматика тісно пов’язана з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні та граматичні зміни. Такі лексико-

граматичні трансформації називаються **змішаними** і складаються з розглянутих вище граматичних трансформацій та різного роду лексичних трансформацій (генералізація, контекстуальна заміна тощо).

Інші типи граматичних трансформацій, зокрема Т. А. Козакової, характеризуються значною кількістю прийомів. Це є виправданим у випадку аналізу речення як такого, дискурсу, а не певних визначених компонентів речення, якими є інверсія. Класифікація В. І. Карабана привернула нашу увагу виділенням окремого типу змішаних трансформацій, тобто граматичних та лексичних. Оскільки часто суто синтаксична інверсія в англійській мові відтворюється або компенсується у перекладі за допомогою лексичних засобів, ця концепція видалася нам найадекватнішою.

1. 6. Способи відтворення комунікативного членування речень

Правильна передача образної системи тексту оригіналу залежить від адекватності аналізу перекладачем структури судження, тобто актуального членування речення. При цьому найважливішим фактором, який визначає комунікативні функції членів речення є порядок слів.

У зв'язку з тим, що в англійській мові порядок слів фіксований, інверсія може застосовуватись як ефективний засіб вираження емоційного характеру висловлювання. В українській мові порядок слів відносно вільний, тому використання інверсії може бути недостатньо для передачі експресивності повідомлення оригіналу. Для компенсації експресивності перекладі можуть використовуватись різні лексичні засоби.

Інверсія на початку речення як в англійській, так і в українській (російській) мові може виконувати і емфатичну функцію.

На сьогоднішній день напрацьовано певний статистичний матеріал стосовно перекладу речень з інвертованим порядком слів.

Часто позиція додатку на початку речення не зберігається у перекладі, коли інверсія в англійському реченні зумовлена контактним розташуванням елементів і не забезпечує ремовираження. Наприклад:

... But ***for the theater*** *apparently he had no inclination.*

Но, по-видимому, Роджер не имел ни малейшей склонности ***к театру*** [50].

...he saw he must part with one or with the other ... And the tiny helpless thing prevailed ... and so ***to his son*** *he said goodbye.*

Он не мог служить двум богам и простился ***со своим сыном*** (Пер. Волжиної).

Хоча в даних реченнях здійснено перестановку додатку в кінець речення, переклад адекватно передає комунікативне членування англійського оригіналу.

В наступному реченні додаток-рему збережено на початку речення у перекладі (без перестановок у порівнянні з оригіналом). Такий переклад, вважають, забезпечує емфазу і ремовираження:

Chicago, New York, Hurtswood ... ***Not them, but that which they represent****, she longed for.*

Не к ним, а к той жизни, которую они олицетворяли*, влекло ее* (Пер. Волосова) [43, с. 198].

З інверсією пов’язані англійські прислівники always, never, often, seldom, no longer:

Often shall *I remember this hour.*

Часто буду *я згадувати цей час!*

Never can *I remember what this word means.*

Ніколи мені *не запаяти, що означає це слово.*

При перекладі таких висловів використовується інверсія.

Для підсилення емоційності в перекладі потрібно знайти більш сильні виразні слова чи словосполучення, які більш повно передадуть англійський текст. Даний прийом комбінується з інвертованою побудовою фраз.

На думку С. С. Толстого при перекладі речень з інвертованим додатком на українську мову для підсилення емоційності потрібно використовувати також інверсію. Така інверсія надає мові дещо поетичний характер.

Talent *Mr. Micawber has,* ***capital*** *Mr. Micawber has not.*

Талант *у містера Мікобера є –* ***капіталу*** *немає.*

My father *I love more, much more than my mother.*

Батька *я люблю більше, набагато більше ніж маму* [38, с. 54].

Інвертована обставина місця рема в наступному реченні у перекладі виділена в кінці:

To Pemberly*, therefore, they were to go.*

И они отправились в ***Пемберли*** (Пер. С. Маршака).

Позиція інвертованої обставини часу реми на початку речення збережена у наступному прикладі:

For eighteen months *their intimacy lasted.*

Полтора года *длилась эта дружба* (Пер. М. Бабкіної) [16, с. 151].

При перекладі речень з інверсією присудка та предикативної частини складного номінативного присудка порядок слів оригіналу у багатьох випадках зберігається, незалежно від того, яка частина присудка знаходиться у реченні перед підметом:

Perhaps, ***worse*** *is the lack of information on the procedure.*

Можливо, ***гіршим*** *є те, що відсутні відомості про методику.*

Represented *here* ***are*** *Hall's early scientific interests.*

Тут ***представлено*** *ранні наукові зацікавлення Голла.*

Next ***comes*** *M. Poole's article. Далі* ***йде*** *стаття М. Пула.*

Rounding out *the volume is a topically-indexed, annotated list of 456 references.*

Завершує *книгу бібліографія з 456 позицій та предметний покажчик* [18, с. 60].

Шев'якова В. Є. стверджує, що внаслідок аналізу перекладу речень з подвійною інверсією художніх творів російськими перекладачами було виявлено певну закономірність. Дану конструкцію відтворюють з виділенням підмета (групи підмета) в кінці речення:

Sticking out of it (exercise-book) was ***a book-marker***.

Из тетради торчала ***закладка*** .

They were affectionate with everybody… Added to them were ***no few outsiders, professors and researches…***

В добавление к ним нашлось ***немало профессоров****…* (пер. В Ефановой, Н. Вольпін) [43, с. 182].

Переклад речень з підметом в кінці здійснюється без перестановок, тобто підмет зберігає свою позицію в кінці речення і є засобом вираження реми:

On the gravel drive to Pole's apartment ***were several motorcycles***.

У дома Пола, на дорожке, посыпанной гравием, стояло ***несколько мотоциклов*** [43, с. 150].

Under his feet was ***a checked black-and-white marble floor***.

*Под ногами пол****, как шахматная доска с квадратами черного и белого мрамора*** (Пер. З. Вершиніної і Н. Галь) [16, с. 145].

Інверсія динаміки перекладається на українську мову за допомогою динамічних дієслів, які передають забарвлення дії та загальний пришвидшений ритм.

In walked ***Mr. Brownlow***.

Увійшов ***містер Браунлоу*** [43, с. 270].

Up ***came the electric hare****, scurrying along the rails*.

По рельсам ***помчался электрический заяц*** (Пер. Тренєвої) [16, с. 144].

Згідно гіпотези В. С. Слєповіча, англійські речення з інверсією можуть передаватися на українську мову реченнями, в яких також порушено прямий порядок слів:

Mine *is a totally different approach.*

Підхід мій *зовсім інший.*

Ideas *he had plenty.*

Ідей *у нього було багато* [37, с. 281].

На думку В. Н. Комісарова, використання інверсії у мові перекладу для вираження комунікативного центру висловлювання недостатньо для вираження емоційності. Тому в таких випадках зворотний порядок слів оригіналу може не зберігатися у перекладі, а для передачі емоційної характеристики можуть бути використані інші засоби, наприклад лексико-фразеологічні:

Mine *is a long and a sad tale.*

Розповідь моя *довга і печальна.*

Open flew ***the gate*** *and in came* ***the coach****.*

Ворота *розкрились навстіж, і* ***карета*** *вже була в дворі.*

Him *I have never seen.*

Я ***його*** *ніколи і в очі не бачив* [22, с. 235].

В сучасній англійській мові для рематичного виділення означуваного члена застосовується інверсія означення в кінці речення.

We have ***always*** *been* ***a family remarkable for effort****.*

Наше семейство ***всегда отличалось способностью делать усилия*** (Пер. А. В. Кривцової).

У постпозиції означуваного члена речення предикативно також виділяється невідокремлене означення, виражене інфінітивом або інфінітивним словосполученням. Наприклад:

Phyl began wavering in her resolve ***to turn down the Friday engagement****.*

Означальну функцію інфінітивного словосполучення можна довести за допомогою простого прийому заміни інфінітива герундієм з прийменником of (to turn down – of turning down), тобто якщо така заміна можлива, то інфінітив є означенням.

У перекладі наведено іншу структуру:

Она начала уже подумывать, что, может быть, не стоит отменять назначенное на пятницу свидание (Пер. Н. К. Тренєвої).

Хоча можливий дослівний переклад, з означальною функцією інфінітива:

Філ почала вагатися у своєму рішенні ***відмінити*** *побачення у п'ятницю.*

Предикативне виділення інфінітивного поширеного словосполучення спостерігається лише у постпозиції додатку, здебільшого прямого і рідко прийменникового [16, с. 154].

Висновки до Розділу 1

Вище сказане дає змогу зробити висновок, що при перекладі на українську мову речень з інвертованими членами потрібно враховувати контекст, синтаксичну структуру, лексичне наповнення, стилістичні особливості мови перекладу. Якщо інверсія в англійській мові виконує суто контактну функцію, зворотний порядок слів можна не зберігати, тобто застосовувати зміну синтаксичної структури (перестановки). Позицію предикативно виділеного означення у кінці речення зберігають при перекладі. При перекладі речень з інверсією присудка, в яких підмет стоїть в кінці, синтаксичну структуру речення не змінюють. Якщо висловлювання з інвертованим членом має експресивний характер, то у перекладі можна використовувати лексичні чи лексико-фразеологічні засоби, а також можна зберігати зворотний порядок слів для передачі експресивного відтінку оригіналу.

Попри належність англійської мови до мов аналітичного складу, у ній існує немало можливостей здійснювати перестановку членів речення для розмежування (поширених) синтаксичних груп, створення тісного причинно-наслідкового зв’язку між членами суміжних речень та вираження актуального членування речення.

На противагу українській мові, де порядок слів може бути вільним, в англійській мові перестановки членів речення здійснюються у межах певних граматичних конструкцій.

Ми дійшли висновку, що інвертовані структури в англійській мові не завжди використовуються з метою емфази: в одних випадках основна мета таких структур – вираження реми або вираження реми та емфази, а в інших – інверсії зумовлені протиставленням тем чи рем, для логічного зв’язку між реченнями або поєднанням кількох факторів. Комунікативний статус інвертованого члена визначається завжди окремо, з урахуванням контексту, а не лише його позиції у реченні.

Було встановлено, що додаток (прямий і непрямий), інвертований на початок речення може бути як ремою, так і темою, при чому часто саме темою. Додаток-тема на початку може мати певну емфазу при протиставленні. Коли протиставлення відсутнє, додаток емфази не несе, але виділяється простим нерематичним фразовим наголосом. В такому випадку додаток виноситься на початок для тісного зв’язку з попереднім реченням.

Загалом, винесення наперед додатку–реми зумовлено емфазою, підсиленням контактності між реченнями або формальною надмірністю теми.

Інверсія обставини на початок речення також часто зумовлена темо-, а не ремовираженням. Інверсія обставини може бути зумовлена емфазою, формальною надмірністю теми, або з метою забезпечити тісний зв'язок між реченнями. Іноді причиною інверсії обставини можуть бути кілька факторів одразу.

Інвертований предикативний член звичайно є носієм реми. Відповідно інверсія виконує функцію підсилення зв’язку з попереднім реченням, емфатичного накладання на рему і може бути зумовлена формальною надмірністю теми.

Для здійснення адекватного перекладу з англійської мови на українську при неспівпаданні структур речень перекладач повинен виявити під формально-граматичною структурою компоненти актуального членування речення і зберегти їх у перекладі. Тому в українському реченні можливі перестановки.

Коли інверсія додатку або обставини в англійській мові зумовлена контактністю елементів суміжних речень, а не емфазою, позиція додатку у перекладі може не зберігатися.

Інвертований предикативний член складного іменного присудка при перекладі ставиться в кінець українського речення, що пов’язано з достатньою емфатичністю цієї позиції в українській мові.

При перекладі інверсії присудка інвертований порядок слів також переважно зберігається, тобто підмет буде у кінці речення, йому будуть передувати присудок та обставина.

Для адекватної передачі інвертованих одиниць та комунікативної структури висловлювання українською мовою перекладач може застосовувати додаткові лексичні засоби для компенсації емфази, вираженої в англійській мові суто синтаксично.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АКТУАЛНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ США

2.1. Поетичні і мовні особливості модернізму XX ст.

Першими, як самостійний функціональний стиль, стиль художньої мови виділили академік В.В. Виноградов та І.Р. Гальперін. Проте, визначити загальні риси цього стилю дуже непросто, оскільки він містить елементи інших стилів, і на нього впливає індивідуальний стиль автора. Основні риси художнього стилю: оригінальна образність мови, емоційний синтаксис, синтез авторського плану і мови персонажів, використання елементів різних стилів мови, оброблених для цілей художнього оповідання. Оскільки в текстах художнього стилю можуть використовуватися всі функціональні типи мовлення (опис, розповідь, міркування) і всі можливі їх комбінації, то відповідно можуть використовуватися всі семантико-граматичні типи речень, внутрішньо і зовнішньо синтаксичних зв'язків, ритмомелодики висловлень та текстів. Така повна свобода синтаксичного конструювання дозволяється тільки у художньому та розмовному стилях. Стилістика художнього мовлення має вже значну традицію, сформувалася в окрему лінгвостилістичну галузь і виробила свою метамову. Для неї характерними є такі поняття: мовні жанри, конотація, образність, образ автора, символи, поетика, емотивна модальність, тематичні й асоціативні поля, образна система і мегаобраз, мікро- і макрообрази, стилістеми, колорит. У художньому стилі використовуються всі типи речень, синтаксичних зв'язків, особливості інтонування і ритмомелодики, там повною мірою представлені тропи та стилістичні фігури.

Термін „модернізм” з’являється в кінці XIX, першій половині XX століття і закріплюється, як правило за нереалістичними явищами в мистецтві які ідуть слідом за декаденсом. Вперше термін „модернізм” в його якісному значенні вжила англійська письменниця В. Вульф в своїй статті “Сучасна художня проза” („Modern Fiction”, 1919). Письменники-модерністи

намагаються відтворити те несвідоме, що є в людині, представити свою модель дійсності через призму міфу та архетипу. Розпад цілісної картини буття і сумнівів в непохитності етичних законів передається сміливо деформацією структури оповідання – на рівні сюжету, композиції, слова, образу. Експериментальний характер літературної техніки понад усе впадав в очі сучасникам модерністів.

Модернізм продовжує нереалістичну тенденцію в літературі минулого і переходить в літературу другої половини XX століття. Модернізм – це і творчий метод, і естетична система, що знайшла віддзеркаленя в літературній діяльності цілого ряду шкіл, нерідко досить різних за програмою і методами їх втілення на практиці, обєднаних песимістичним світоглядом, прагненням художника не відображати обєктивну реальність, а само виражати себе установкою на суб'єктивізм, деформацію. Філософські витоки модернізму можна відшукати, зокрема, в працях Ф. Ніцше, З. Фрейда, А. Бергсона, У. Джеймса.

В. Руднєв в „Словнику культури XX століття" виділяє такі риси поетики модернізму:

1) відмова від сюжетики і реалістичної правдоподібності;

2) прагнення до абстрактності і узагальнення образів (універсалізація), до міфу і притчі;

3) переважання мови над змістом, техніки над семантикою, експеиментальність в області форми.

Умовно в розвитку модернізму XX століття можна виділити 5 основних етапів, які характеризуються такими рисами як:

1) світоглядним нігілізмом, тобто розривом з традиційними світоглядними цінностями і причинно-наслідковими звязками, а звідси з неоміфологічним моделюванням художньої реальності;

2) граничною субєктивізацією світосприйняття;

3) новим типом побудови сюжету;

4) розривом традиційних просторово-часових відносин;

5) ігровим мисленням, що виражається в свободі інтелектуального і образного моделювання світу;

6) інтерактивністю тексту, тобто художньою і смисловою організацією твору, розрахованою на активне сприйняття сюжету читачем;

7) інтертекстуальність в різних її формах.

Для аналізу нами обрано три твори, що у хронологічній манері відзначають три етапи розвитку модернізму – зародження (Ф.Фіцджеральд), зрілий етап (Д.Апдайк) і «високий» модернізм кінця століття (Д.Лессінг). На нашу думку, такий підхід дозволяє вважати наші висновки щодо специфіки перекладу інверсії у прозі США більш системними.

2.2 Аналіз та перекладознавчий коментар речень з інверсією з роману Ф. С. Фіцджеральда “Ніч лагідна” (у перекладі М.Пінчевського)

1. ***About a year and a half before****, Doctor Dohmler had some vague correspondence with an American gentleman living in Lausanne, Mr. Devereux Warren, of the Warren family of Chicago* [47, с. 18].

Приблизно півтора року тому *доктор Домлер почав отримувати з Лозанни досить розпливчаті листи від містера Дере Уоррена з чікагської родини Уорренів* [40, с. 272].

В англійському реченні на початку обставина часу„*about a year and a half before*” – тема, яка виділена комою. При перекладі на українську мову позиція обставини зберігається.

Автор застосував такі трансформації:

змішана трансформація – „*почав отримувати”, „досить розпливчаті листи*”, „*з Лозанни*”;

вилучення – “*American gentleman*”;

конкретизація – „*листи*”.

2. He felt vaguely oppressed not by the atmosphere of modest retrenchment, nor by Frau Gregorovius, who might have been prophesied but by the sudden contracting of horizon, to which Franz seemed so reconciled. ***For him*** *the boundaries of asceticism were differently marked – he could see it as a means to an end, even as carrying on with a glory it would itself supply, but it was hard to think of deliberately cutting life down to the scale of an inherited suit* [47, с. 24].

Діка щось гнітило – не дух ощадливості, що панував тут, і не Фрау Грегоровіус, що виявилася саме такою, якою він і уявляв собі, а оте несподіване звуження Франкових обріїв, з чим сам Франц, очевидно, вже змирився. ***Для Діка*** *сенс аскетизму полягав у зовсім іншому – аскетизм міг сприяти досягненню мети, міг бути навіть джерелом утіхи, якщо супутником його є слова, але він нізащо не погодився б перекроїти своє життя до розмірів успадкованого костюма* [40, с. 280].

Інверсія непрямого додатку-реми „*for him*" зумовлена, очевидно певною експресивністю, протиставленням та забезпеченням тісного зв'язку з попереднім реченням: "*…to which Franz seemed so reconciled*", у другому реченні „*for him*".

Автор зберіг зворотний порядок слів, зокрема для підкреслення експресивної функції.

При перекладі речення з інвертованим непрямим додатком були використані такі трансформації:

конкретизація - „*сенс*";

додавання – „*полягав у зовсім ...*", „*аскетизм міг сприяти досягненню мети",* „*джерелом успіху...*", „*нізащо не погодився б...*";

вилучення – „*he could see it as*";

заміна формального підмета "*it was hard*" на підмет „*він*";

функціональна заміна: дієприкметник I "*cutting*" на неособову форму дієслова „*перекроїти*".

3. He nodded. ***With some concentration*** *he had been to follow her* [47, с. 43].

Дік кивнув головою. ***За ходом її думки нелегко було встежити****, але поки що він її розумів* [40, с. 300].

При перекладі речення з інвертованою обставиною способу дії „*with some concentration*" - реми було застосовано прийом смислового розвитку.

4. Her mind was definitely elsewhere that she felt he must guess the fact. ***Intermittently*** *she caught the gist of his sentences and supplied the rest from her subconscious* [47, с. 81].

Час від часу *вона вхоплювала уривки фраз і доповнювала їхній зміст тим, що відбилося в підсвідомості* [40, с. 177].

Обставина способу дії на початку речення є темою, оскільки виступає як вихідний пункт повідомлення, що виявляється з контексту. При перекладі перекладач зберіг позицію обставини, застосувавши такі трансформації:

смисловий розвиток – „*час від часу*", „*...і доповнювала їхній зміст тим, що відбилося в підсвідомості*";

контекстуальна заміна – „*уривки фраз*";

вилучення - „*his*".

5. ***By no conscious volition of his own****, the thing has drifted into his hands* [47, с. 30].

Без будь-яких його свідомих зусиль *вийшло так, що все тепер залежало від нього* [40, с. 286].

При перекладі інвертованої обставини способу дії-теми "*by no conscious volition of his own*", оскільки вона виділена комою, автор зберіг зворотний порядок слів мови оригіналу. Було використано такий прийом як смисловий розвиток.

6. ***It was May when*** *next found her* [47, с. 28].

Коли вони зустрілися знову, був уже ***травень*** [40, с. 284].

Обставина часу на початку речення є ремою, оскільки виділена за допомогою звороту it was ... when. Перекладач зберіг комунікативний статус обставини, здійснивши перестановку. В українському реченні даний член

стоїть в кінці і є також ремою. При перекладі було застосовано прийом смислового розвитку.

7. ***It was late afternoon*** *when they would up the discussion as to what Dick should do* [47, с. 32].

Лише надвечір *вони домовилися, що Дік має робити далі* [40, с. 288].

Обставина часу на початку речення є носієм реми, яку забезпечує зворот it is ... that. В українському реченні обставина стоїть на початку, при чому залишається ремою, оскільки було застосовано підсилювальну частку „*лише*".

8. ***Between the dark people and the light****, Rosemary found room and spread out her peignoir on the sand* [47, с. 56].

Нагледівши собі місцинку ***посередині між засмаглими й білими****, Розмері розстелила на піску свій халат і лягла* [40, с. 150].

Обставина місця на початку речення "*between the dark people and the light*" є темою. Тематичність даного члена зумовлена розмежуванням двох обставин: "*between the dark people and the light*" та "*on the sand*", де друга обставина відіграє роль реми. При перекладі інверсії автор, з огляду на стилістичні особливості цільової мови, не зберіг зворотний порядок слів. При цьому передав комунікативну структуру речення мови оригіналу, де обставина "*посередині між засмаглими й білим"* є також темою.

Перекладач використав такі трансформації:

смисловий розвиток – "*found room*" – "*нагледівши собі місцинку*";

перестановка – "*between the dark people and the light, Rosemary found room*" - "*нагледівши собі місцинку посередині між засмаглими й білими Розмері*", "*spread out her peignoir on the sand*" – "*розстелила на піску свій халат*";

додавання – „*і лягла*";

конкретизація – "*the dark people*" – "*засмаглими*", "*the light*" – "*білими*".

9. ***With the mouth*** *the sculptor had taken desperate chances, it was the cupid's bow of a magazine cover, yet it shared the distinction of the rest* [47, с. 67].

Різьбяр особливо ризикував, викінчуючи ***уста*** *– вони були гарненькі, як у красуні з журнальної обкладинки, але водночас гармоніювали з невловною своєрідністю загального малюнка* [40, с. 161].

Інвертований непрямий додаток "*with the mouth*" на початку речення є носієм реми, який, очевидно, несе певне емоційне накладання. В перекладі емфатичність непрямого додатку не зберігається. Але перекладач адекватно передав зміст речення оригіналу.

Було використано:

змішана трансформація – „*різьбяр особливо ризикував*"; „*викінчуючи уста - вони були гарненькі, як у красуні*";

смисловий розвиток - „*але водночас гармоніювали з невловною ...*".

10. ***On the shore of the French Riviera, about half-way between Marseilles and the Italian border****, stood a large, proud, rose-colored hotel* [47, с. 53].

На привітному березі французької Рів'єри, на півдорозі між Марселем та італійським кордоном*, хизується рожевими стінами великий готель* [40, с. 147].

Обставина місця на початку речення "*on the shore of the French Riviera, about half-way between Marseilles and the Italian border*" є темою. Інверсія обставини зумовлена метою забезпечити рематичне положення підмета в кінці речення. Перекладач зберіг зворотний порядок слів вихідної мови. При перекладі речення було застосовано смисловий розвиток "*stood a large, proud, rose-colored hotel*" – " *хизується рожевими стінами великий готель*".

11. ***Beyond the inky sea and far up that high, black shadow of a hill*** *lived the Divers* [47, с. 90].

Над чорнильного кольору морем *темніли обриси високої гори – десь там мешкали Дайвери* [40, с. 186].

При перекладі інвертованої обставини місця-теми “ *beyond the inky sea and far up that high, black shadow of a hill*” перекладач зберіг зворотний порядок слів та комунікативну структуру речення мови оригіналу, застосувавши додавання: „*кольору*”, „*темніли обриси високої гори*” та внутрішнє членування: „*десь там мешкали Дайвери*”.

12. ***Beyond her*** *was a fine man in a jockey cap and red-stripped tights* [47, с. 57].

Поряд *сидів стрункий чоловік у жокейській шапочці і плавках у червону смужку* [40, с. 151].

Обставина місця на початку речення перед присудком є темою. За допомогою даної інверсії виділяється рема – підмет „*a fine man in a jockey cap and red-stripped tights*”. При перекладі було збережено позицію обставини, яка в українській мові також є темою. Перекладач застосував такі трансформації:

контекстуальна заміна – „*was*” - “*сидів*”;

перестановка – „*плавках у червону смужку*”.

13. ***Along the walls on the village side,*** *all was dusty, the wriggling vines, the lemon and eucalyptus trees, the casual wheel barrow, left only a moment since, but already grown into the path, atrophied and faintly rotten* [47, с. 75].

Попід кам’яною огорожею з боку села *все було запорошено: покручені виноградні лози, евкаліпти й лимонні дерева, навіть садова тачка – недавно покинута тут, вона вже вгрузла в землю, змертвіла й почала трухнявіти* [40, с. 170].

Обставина місця “*along the walls on the village side*” на початку речення є темою. При перекладі автор зберіг позицію обставини, використавши такі трансформації:

конкретизація – “*the walls*” – „*кам’яна огорожа*”; “*casual*” – „*садова*”;

перестановка – „*the lemon and eucalyptus trees*" - „*евкаліпти й лимонні дерева*"; „*з боку села*";

генералізація „*into the path*" – "*у землю*".

14. ***In the beer-halls and shop-windows*** *were bright posters presenting the Swiss defending their frontiers in 1914* [47, с. 6].

На стінах пивниць і у вітринах магазинів *ще висіли яскраіві плакати 1914 року, що засвідчували готовність швейцарців захищати свої кордони* [40, с. 261].

Інверсія обставини місця „*in the beer-halls and shop-windows*" на початку речення перед присудком є темою. Інверсія зумовлена метою забезпечити рему в кінці речення. При перекладі було збережено зворотний порядок слів і актуальне членування речення. Перекладач застосував наступні трансформації:

змішана трансформація - „*стінах пивниць і у вітринах магазинів*", „*ще*", „*1914 року*", „*готовність*";

контекстуальна заміна – „*were*" – „*висіли*".

15. The last excursion boat from the Isles de Lerins floated across the bay like a Fourth-of-July balloon footloose in the heavens. ***Between the black isles*** *it floated, softly parting the dark tide* [47, с. 87].

Він пропливав ***між чорних островів****, м'яко розрізаючи темні хвилі* [40, с. 183].

Обставина місця на початку речення "*between the dark people and the light*" є темою. Тематичність даного члена зумовлена розмежуванням двох обставин: "*between the dark people and the light*" та "*on the sand*", де друга обставина відіграє роль реми. При перекладі інверсії автор, з огляду на стилістичні особливості цільової мови, не зберіг зворотний порядок слів. При цьому передав комунікативну структуру речення мови оригіналу, де обставина "*посередині між засмаглими й білим"* є також темою.

Перекладач використав такі трансформації:

смисловий розвиток – "*found room*" – "*нагледівши собі місцинку*";

перестановка – “*between the dark people and the light, Rosemary found room*” - “*нагледівши собі місцинку посередині між засмаглими й білими Розмері*”, “*spread out her peignoir on the sand*” – “*розстелила на піску свій халат*”;

додавання – „*і лягла*”;

конкретизація – “*the dark people*” – “*засмаглими*”, “*the light*” – “*білими*”.

16. Down in the garden lanterns still glowed over the table where they had dined, as the Divers stood side by side in the gate, Nicole blooming away and filling the night with graciousness, and Dick bidding good-by to everyone by name. ***To Rosemary*** *it seemed very poignant to drive away and leave them in their house* [47, с. 88].

Серце Розмері *боляче стислося – вона їде, а вони лишаються тут удвох* [40, с. 185].

Непрямий додаток “*to Rosemary*” на початку речення є темою, оскільки – це не те, що стверджується, а відносно чого щось стверджується. При перекладі інверсії непрямого додатку-теми перекладач адекватно відтворив комунікативний зміст речення мови оригіналу, використавши наступні трансформації:

додавання – „*серце*”, „*боляче стислося*”, „*тут удвох*”;

внутрішнє членування – „ ... *боляче стислося – вона їде*”;

вилучення – „*it seemed*”, „*house*”.

Інверсія в даному реченні зумовлена забезпеченням більш тісного зв’язку з попереднім реченням.

17. “***Not only*** *are you* ***beautiful****, but you are somehow on the grand scale*” [47, с. 112].

Ви вражаєте не тільки красою, але й якимсь дивним багатством емоцій [40, с. 210].

Інвертований предикативний член “*not only*” на початку речення є носієм реми, що підтверджується наявністю інших уточнюючих характеристик “*...somehow on the grand scale*”.

Перекладач не зберіг зворотний порядок слів, хоча адекватно передав комунікативну побудову речення в українській мові, застосувавши такі прийоми:

смисловий розвиток – “*not only are you beautiful” –* “*ви вражаєте не тільки красою*”, “*you are somehow on the grand scale*” – “*й якимсь дивним багатством емоцій*”;

заміна – прикметник “*beautiful”* на іменник “*красою*”.

18. They looked at each other at lost, murmuring names that were a spell. ***Softly*** *the two names lingered on the air, died away more slowly than the other words, other names, slower than music in the mind* [47, с. 122].

Нарешті вони дивилися одне на одного, шепочучи імена, як заклятття. Два імені зависали в повітрі й довго не танули, довше від усіх інших слів і імен, довше від музики, що бриніла у вухах [40, с. 221].

Зважаючи на контекст, інвертована обставина способу дії “*softly*” є ремою, але в перекладі автор вилучив даний елемент, хоча основний зміст речення вихідної мови збережено. Перекладач відтворив англійське речення, застосувавши смисловий розвиток.

19. ***With a touch of fury*** *the conqueror shot up his hand and scratched his grey immaculate head* [47, с. 101].

І тут переможець, ***немов у раптовій люті****, різким рухом почухав свою сиву чуприну* [40, с. 198].

Інвертована обставина способу дії на початок речення є темою. Очевидно, в даному випадку метою автора було надати даному елементу експресивне забарвлення. Інвертований член перекладач передав, використавши змішану трансформацію: “*with a touch of fury the conqueror*” – „*переможець, немов у раптовій люті*”, вилучення - „*immaculate”*,

конкретизація „*head*" – „*чуприну*" і зберіг комунікативний порядок слів мови оригіналу.

20. "Those are the gold-star muzzers", explained the waiter. ***Aloud and in low voices*** *they exclaimed* [47, с. 145].

„ - *Це матері полеглих героїв, - пояснив офіціант. Всі троє* ***стиха охнули****"* [40, с. 248].

При перекладі інверсії обставини способу дії "*aloud and in low voices*" автор не зберіг зворотний порядок слів, хоча даний член залишається ремою в українському реченні, але вже з меншим ступенем експресивності у порівнянні з мовою оригіналу. Перекладач застосував смисловий ровиток.

21. Five minutes passed Brady talked on, while from time to time the Frenchman shifted his feet and nodded. ***Abruptly****, Brady broke off, calling something to the lights that startled them into a humming glare* [47, с. 74].

Минуло п'ять хвилин – Брейді все говорив, а француз сухав, переступаючи з ноги на ногу, й кивав головою. ***Нараз*** *Брейді обернувся, гукнув щось угору, і в ту ж мить, засичавши, спалахнули юпітери* [40, с. 169].

Інвертована обставина способу дії "*abruptly*" є носієм теми в даному реченні, оскільки виділена комою. Функція інверсії полягає у забезпеченні тісного зв'язку з попереднім реченням, наданням певної експресивності інвертованому члену.

Перекладач відтворив комунікативний та зберіг зворотний порядок слів, застосувавши такий прийом як смисловий розвиток.

22. ***In his knapsack*** *were a cotton suit and a change of underwear* [47, с. 37].

В рюкзаку *– переміна білизна й бавовняний літній костюм* [40, с. 294].

Інвертована обставина місця на початок речення перед присудком є темою, оскільки така позиція зумовлює рематизацію групи підмета „*a cotton suit and a change of underwear*". Перекладач зберіг зворотний порядок слів та

адекватно передав актуальне членування. Було використано такі трансформації:

вилучення – „*his*", "*were*";

змішана трансформація – „*a cotton suit and a change of underwear*" – „*переміна білизна й бавовняний літній костюм*".

23. ***Patiently*** *Abe followed her with his eyes* [47, с. 129].

Він ***байдуже*** *простежив за нею очима* [40, с. 229].

Інвертована обставина способу дії „*patiently"* на початок речення є темою. При перекладі автор зберіг комунікативний статус даного члена та відтворив зміст речення мови оригіналу відповідно до правил порядку слів в українській мові. Перекладач здійснив такі трансформації:

перестановка –*„він байдуже"; „за нею";*

вилучення – „*with his";*

заміна власного імені „*Abe"* на займенник „*він*".

24. ***Simultaneously*** *the engine whistled sharply and the train began to move, momentarily dwarfing the shots in significance* [47, с. 131].

Майже водночас *розлігся пронизливий свист локомотива, і поїзд рушив, умить заглушивши відлуння пострілів* [40, с. 231].

При перекладі інверсії обставини способу дії автор зберіг зворотний порядок слів мови оригіналу, при чому інвертований член залишається темою і в українській мові.

Було використано такі трансформації:

змішана трансформація – „*майже водночас*"; „*розлігся пронизливий свист локомотива*";

вилучення – „*in significance*".

25. ***On his two tables****, in odered confusion, lay the materials of his book* [47, с. 160].

На двох довгих столах*, у безладді, в якому тільки він міг розібратися, лежали матеріали його книжки* [40, с. 239].

В даному випадку маємо інвертовану обставину місця „*on his two tables*” та інвертовану обставину способу дії „*in odered confusion*” на початок речення, які є темами. При перекладі збережена позиція даних елементів. Було використано такі трансформації:

вилучення – „*his*”, “*ordered*”;

додавання – „*довгих*”, „*в якому тільки він міг розібратися*”.

26. She helped Rosemary choose a diamond for her mother, and some scarfs and novel cigarette cases to take home to business associates in California. ***For her son*** *she bougt Greek and Roman soldiers, a whole army of them, costing more than a thousand franks* [47, с. 142].

За її допомогою Розмері вибрала подарунок для матері – діамантовий кулон – і купила кілька шарфів та новомодних портсигарів для колег з каліфорнійської кігостудії. Ніколь придбала ***синові*** *цілу армію грецьких та римських воїнів, заплативши за них понад тисячу франків* [40, с. 245].

Інвертований непрямий додаток „*for her son*” на початок речення є темою. Очевидно, в даному випадку інверсія додатку зумовлена забезпеченням тісного зв’язку з попереднім реченням. При перекладі на українську мову позиція додатку не зберігається.

Було застосовано наступні перетворення:

змішана трансформація – „*Ніколь придбала синові*”; „*цілу армію грецьких та римських воїнів*”;

заміна – дієприкметник І „*costing*” на дієприслівник „*заплативши*”.

27. He sat again on his father’s knee, while the old loyalties fought on around him. ***Almost with an effort*** *he turned back to his two women at the table and faced the whole new world in which he believed* [47, с. 146].

Він ***майже силоміць*** *примусив себе повернутися до двох своїх супутниць і зазирнути в обличчя тому новому світові, в який він вірив* [40, с. 248].

При перекладі інверсії обставини способу дії на початку речення „*almost with an effort*” – реми, яка виявляється за контекстом, перекладач не зберіг зворотний порядок слів мови оригіналу, розташувавши обставину після підмета. Проте даний елемент не втратив своєї експресивності. Було використано такі трансформації:

змішана трансформація – „*він майже силоміць примусив себе*”; „*to his two*”, „*до двох своїх*”; „*the whole*”, „*тому*”;

вилучення – „*at the table*”;

конкретизація - „*women*”, „*супутниць*”;

заміна – дієслово в минулому неозначеному часі „*turned back*” на інфінітив „*повернутися*”, „*faced*” на „*зазирнути*”.

2.3 Переклад та перекладознавчий коментар ессе Д.Апдайка „Обіймаючи узбережжя”

1. Of some I am proud enough, as work completed and self-education achieved. Of ***none am I ashamed***. [51, с. 2].

Деякими з них я справді пишаюся, як результатами завершеної праці та досягнутої самоосвіти. ***І*** *за жоден* ***з них мені не*** *соромно*.

При перекладі використали трансформації:

- додали “*жоден* ***з них”,***

- зміна статусу члена речення - підмет ***“І”*** заміняємо додатком **“м*ені”.***

Експресивність інверсії передається за допомогою додавання ***“і”***

2. ***Here****, then, without further apology****, is the*** *fruit of eight years’ purposeful reading* [51 с. 3].

І ось перед нами*, без будь-яких вибачень – результат напруженого восьмирічного цілеспрямованого читання*.

Інверсія передається:

- додаванням слів – “***І ось перед”,***

- використовується контекстуальна заміна: “*fruit*” перекладається відповідником *“результат”; “purposeful”* – смисловий розвиток - *“напруженого”*

3. A sleepy pal is a dear pal. Even ***were he to nod*** *off and drive head-on into a trailer rig, it would be a good way to go, there would be no grudge* [51, с. 3].

Сонний товариш – дорогий товариш. ***Навіть, якщо він у стані дрімоти*** *і в’їде прямісінько у вантажівку, це буде гарний спосіб піти з життя, при цьому – без будь-яких нарікань*.

В цьому реченні автор використовує інверсію для підкреслення свого іронічного ставлення до вигаданого “товариша”, для іронічного змалюванні “рис”, які ніби повинен мати уявний “товариш”. При перекладі потрібно це враховувати. Тому ми застосовуємо ряд лексичних та граматичних перетворень:

- вилучення – артикля “a”, дієслова “is”.

- членування ***“якщо він”*** та додавання слова “***Навіть”***

- заміна морфлогічного статусу дієслова *“****to nod”*** *off* на іменник “***у стані дрімоти”, “****there would be*” – “*при цьому – без”* – цілісне перетворення

4. At tennis ***is he less benign****. He slashes, he wheels, he whaps an easy overhead into the net* [51, с. 3].

Хіба *в тенісі він не* ***жорстко грає****. Він підрізає, вигинається і подає кручені м’ячі, які пролітають ледь-ледь над сіткою*.

Для збереження авторської іронії, а також продовжуючи риторичність роздумів автора, при передачі інверсії ми додаємо *“Хіба”,* і використовуємо антонімічний переклад – “*жорстко грає”.*

5. ***From next door*** *she comes striding, down the lawn, beneath the clothesline, laden with cookies she just baked* [51, с. 5].

Вона впевнено вийшла з ***сусіднього будинку****, спустилась галявиною; в руках вона несла печиво, яке щойно спекла*.

Фразопочаткова інверсія присудка в перекладі на українську мову, як правило, не зберігається. Фразопочаткові обставини місця в перекладі ставляться або після дієслова присудка, тобто ми застосовуємо перестановку.

Крім того, при перекладі "***From next door"* –** застосовуємо смисловий розвито; "*down" – "спустилась"* – заміна морфологічного статусу частини мови (прийменник – дієслово); "*the lawn" - "галявиною"* – генералізація; *"laden" - "вона несла яке щойно"* – смисловий розвиток, а також заміна морфологічного статусу (англійський дієприкметник II на українське особове дієслово-присудок); застосовуємо також членування – "*, яке".*

6. In a situation involving X, Y, and Z, who is to say that Z will prove rational, and ***nor do the self-destructive*** *thing?* [51, с. 10].

В ситуації, складовими якої є X, Y, а також Z, хто може сказати, що Z виявиться раціональним, ***і в жодному разі не чимось*** *саморуйнівним*?

Інверсія and *"****nor do the self-destructive"*** *thing* перекладається за допомогою додавання емоційно окрашених слів "***і в жодному разі не***"; ми також застосовуємо внутрішнє членування **– "***ситуації, складовими".*

7. His eyes, though a bit rheumy with age now, are black, ***as are his shoes*** *and their laces* [51, с. 12].

Його очі, які через похилий вік зараз трохи й сльозилися, були чорні, ***такими ж були*** *його черевики та шнурки*.

Для адекватної передачі інверсії в цьому реченні ми застосовуємо:

- членування – "*, які через похилий"*

При перекладі інверсії – в українському реченні – звичний порядок слів, а експресивність передається додаванням слова та частки - "***такими ж".***

8. If you mean ***do I still have*** *my buttons, you'll have to judge that for yourself* [51, с. 18].

Якщо ви бажаєте взнати чи ***я все ще не*** *при власному розумі, тоді поставте те саме запитання самому собі*.

Ми застосували наступні трансформації:

- контекстуальна заміна – "*you mean" – "ви бажаєте взнати чи",*
- смисловий розвиток – *" judge that" – "поставте те саме запитання самому собі".*

При перекладі інверсії – в українському реченні звичний порядок слів, але експресивність передається лексико-фразеологічним засобом – "***все ще, не** при власному розумі"*

9. Do you enjoy your work?

I'm not sure "enjoy" is right. ***Work it is*** [51, с. 20].

Запитання: Вам подобається ваша робота?

Відповідь: Я не впевнений, що слово "подобається" є доречним. ***Це просто – робота.***

При перекладі інверсії – в українському реченні змінюємо порядок слів - робимо перестановку, крім цього додаємо – "***Це просто".***

10. ***Comes the dawn****. Without parked cars, West Main Street seems immensely wide* [51, с. 24].

Настали сутінки*. Зникли машини з парковки, вулиця Вест Мейн видається надзвичайно широкою*.

В українському перекладі – зворотній порядок слів, як і в оригіналі.

При перекладі відбуваються:

- граматичні заміни – "**the dawn"**(однина) – "сутінки" (множина); "Without parked cars" – "*Зникли машини з парковки".*

11. We would have been torn limb from limb ***had not the bankrupt man*** *with characteristic magnanimity extended to us a protective embrace, redolent of cologne and smoking turf and wood violets* [51, с. 24].

Нас би розірвали на шматки, ***якби не банкрот*** *з характерною великодушністю, який захищає нас своїми обіймами, і від якого йде запах одеколону, сигар та лісових фіалок*.

В англійській мові вживаються умовні речення з безсполучниковим приєднанням, причому в цих випадках маємо інверсію. Умовність речення та експресивність (іронічні переживання) ми передаємо за допомогою

членування та додавання часток ”би”, “якби не”. Крім того застосовуються граматичні трансформації:

- заміни – речення з підметом “*We*”, а в українське речення – безособове,

- замінюємо відповідно до контексту – “*limb from limb*” – “*на шматки”,*

- смисловий розвиток – “*extended to us a protective embrace”* – “*захищає нас своїми обіймами”*; “*smoking turf* “- *запах одеколону,*

12. They ***not only know*** *everybody, they know everything (the tax police*) [51, с. 25].

Вони ***не тільки*** *знають всіх, вони знають все (податкова поліція*).

В українському реченні звичний порядок слів. Додаємо для збереження емоційності – “*Вони* ***не тільки”.***

13. The Earthlings who first arrived on the shores of this new world were shocked by the unabashed nakedness of the inhabitants. ***Not only were the inhabitants naked*** *– their bodies cylindrical, slightly curved, and longitudinally ridged, like pearl-gray pickles – but there appeared to be no sexual differentiation among them (The Chaste Planet)* [51, с. 35].

Земляни, які вперше прибули до цього нового світу були шоковані безсоромною оголеністю туземців. Але прибулих вразило ***не тільки те****, що мешканці були роздягнуті, вразили їхні тіла – циліндричні, злегка вигнуті та загострені по довжині – вони нагадували перламутрово-сірі огірки – крім того, виявилось, що вони не мали статевих відмінностей*.

14. Among the dim, shaky images beamed back from underground […] ***were some of rods*** *arranged in sequence of size* [51,с. 37].

Серед нечітких, хитких образів, які з’являлися з-під землі можна було побачити кілька антен, розташоваих відповідно до розмірів.

Для адекватної передачі інверсії ми застосовуємо:

- внутрішнє членування – “*, які з’являлися”,*

- додавання – “*можна було побачити”,*

- контекстуальну заміну – *“***rods” - “***кілька антен”,*

Інверсія *"**were some of rods"*** – граматична, не має стилістичного забарвлення.

*15. At the first public broadcast of a symphony, Brahms's Fourth in E Minor, the audience of Minervans went into convulsions of ecstasy as the strings yielded the theme to the oboe, and would doubtless have perished en masse **had not the sound engineer** mercifully lifted the needle and switched to the Fred Waring arrangement of "American Patrol"* [51,с. 38].

*Під час першої радіопередачі 4-ої симфонії ля мінор Брамса, аудиторія Мінервaнців корчилися в конвульсіях від екстазу, що їх охопив, а коли після струнних тему продовжив гобой, вони безсумнівно взагалі всі вимерли б, **якби не звукооператор, який** милостиво підняв голку програвача і включив обробку Фреда Ворінга «Американського патруля»*.

Інверсія в умовному реченні *"**had not the sound engineer**"* виконує як граматичну, так і експресивну функції.

При передачі інверсії застосовуємо:

- внутрішнє членування – "*екстазу, що їх охопив", "а коли після струнних, **який** милостиво",*
- додавання – *"безсумнівно", "б", "якби не".*

*16. "Conrad knew how to handle readymade English better than I; but I know better the other kind. He never sinks to the depth of my solecism, but **neither does he scale my verbal** peaks"* [51, с. 221].

*Конрад краще за мене знав як вправно користуватися англійською мовою; але я краще вправлявся з іншим. **Йому ніколи** не досягти глибин мого розуміння солецизму**, а ще йому ніколи** не досягнути вершин моєї словесност*і.

Для передачі інверсії, яка виконує оціночно-експресивну функцію використовуємо повтор "***Йому ніколи",*** граматичні заміни – "*He never sinks*" – "*Йому ніколи",* додаємо – ***"а ще***".

17. As if putting down his racquet ball isn't enough, Cantabile goes on to dismiss Charlie's intellectual exertions: "All you have to do is ask him a question

and he turns on. Can you see this as an act in a nightclub?" (Not a bad question: the end result of Citrine's friendship with Humboldt – "the gift" descending from their obsessions with poetry, history, nobility, great thoughts, and beauty – is a succseeful comic film plagiarized from an old piece of foolery they worked up to relieve their boredom at Princeton.). ***Nor does Charlie spare himself abuse****; he is, by his own account, "a goofy old chaser' and "a dumb old silly"* [51, с. 248 – 251].

Не те, щоб *Чарлі почувався ображеним; він, за його власними словами, - "тупий старий кінь", та "німий старий дурень".*

При перекладі речення з інверсією ми застосовуємо:

- додавання "***Не те, щоб",***
- вилучення дієслова ***does*** ,
- контекстуальну заміну –"***spare himself abuse*****"** – "*почувався ображеним";*

18. "Oh Ann, but surely simply everything has supreme importance, if it happens". From recognition of this supreme importance ***flow Green's*** *infinite subtlety and untiring tenderness* [51, с. 312].

"*О, Енн, але ж якщо все це відбувається, це має надзвичайно важливе значення".* ***Саме*** *з визнання цього надзвичайно важливого значення* ***витікає*** *безкінечна витонченість та невтомна ніжність Гріна*.

Інверсія виконує експресивну функцію. При її передачі потрібно використати:

- додавання слів "***Саме*** *з", "але ж", "надзвичайно",*

19. In this novel his mature style is invented and employed with a vengeance. ***Never again will there be*** *so many dropped articles and nounless sentences* [51, с. 316].

В цьому романі він з помстою майстерно застосував свій власний стиль. ***Більше ніколи*** *він не вживатиме так багато речень з випущеними артиклями та іменниками.*

Заперечення, яке виноситься на перше місце в реченні, викликає інверсію, яка робить все речення емфатичним. При перекладі заперечних речень з інверсією на перше місце завжди ставиться безпосередньо заперечення, за яким слідують інші головні та другорядні члени речення в інверсивному або звичайному порядку.

20. Out of this peace ***flow her unmistakable*** *strengths – her serene, firm tone* [51, с. 278].

Саме *з такого миру* ***витікає*** *її безпомилкова сила – її спокійна, впевнена інтонація.*

Інверсія "***flow*** *her unmistakable strengths"* підкреслює важливість для автора причини виникнення певної інтонації художнього твору. При перекладі ми зберігаємо порядок слів як і в оригіналі. Додаємо для емоційного підсилення "***Саме".***

21. ***Only*** *in two cases* ***can we find a similar construction*** [51, с. 281].

Тільки (лише) в двох випадках ми знаходимо подібну конструкцію.

Виділення обставини вимагає інверсії присудка, тоді на місце першої частини присудка (перед підметом) ставиться модальне дієслово *can*. При перекладі ми вилучаємо *can.* Порядок слів не змінюється.

22. ***Said a friend*** *to me the other day, "I should like to be able to run well across country, but have never taken part in a paper-chase, for I have always been beaten so easily when trying a hundred yards...*" [51, с. 281].

Якось промовив до мене друг*: «Я жалкую, що не вмію добре бігати по полям, але я ніколи не брав участь в полюванні за зайцями з собаками, адже мене легко перемагали мої знайомі, навіть на стометрівці»*

23. "Mr. Takahira and Count Cassini continue to exchange repartees through friends or through the public press", - ***said the Japanese*** *Minister yesterday evening. Times.* [51, с. 281].

"Пан Такахіра та граф Кассіні продовжують обмінюватись дотепними репліками через друзів або через пресу", - ***прокоментував вчора ввечері японський міністр.***

В прикладах 22 – 23 явище інверсії не можна вважати типовим для англійської мови. Дієслово ***Said*** ставиться перед підметом, коли перед ними іде пряма мова, якою вводяться слова автора. Коли речення починається з дієслова ***Said***, тоді це – стилістичний прийом, за допомогою якого створюється певна грайливість, бадьорість мовлення. В перекладі зберегти цю грайливість дуже важко, або й взагалі неможливо, оскільки дієслово "казати" такого підтексту немає. Тому на рівні тексту потрібно застосовувати прийом компенсації і компенсувати грайливість в іншому місці, де це зробити можна і де це не викличе штучності.

В реченнях 22 та 23 ми компенсуємо емоційну грайливість мовлення оригіналу – за допомогою лексичних компенсаторів "*промовив* " та "*прокоментував*".

2.4. Переклад та перекладознавчий коментар роману Д.Лессінг „Бен серед людей"

1. Some of them used instruments that clicked and chattered, some stared at screens where words appeared and went. ***Each of these noisy machines*** *Ben knew was probably hostile to him* [49, с. 2].

Дехто з них працював з приладами, які клацали і стукали, а дехто вдивлявся в екрани, на яких то з'являлись, то зникали якісь слова. ***Кожна з цих шумних машин****, на думку Бена, була вороже налаштована проти нього.*

В даному випадку ми маємо інверсію прямого додатку-теми "each of these noisy machines" на початку речення, адже ці прилади вже згадувались у контексті попереднього речення і не є чимось новим для читача. Інверсія, очевидно, зумовлена контактним розташуванням зі смисловими елементами попереднього речення. При перекладі на українську мову ми зберегли позицію додатку-теми на початку речення та комунікативне навантаження висловлювання.

*2. **For him** what was difficult was this: here there was friendship for him, warmth, kindness, and here, too, insistence that he must expose himself to pain and confusion, and danger* [49, с. 7].

***А для нього** ось що було важко: раніше час від часу його оточували дружба, прихильність, доброта, а тут він був змушений неминуче зазнати і болю, і збентеження, і небезпеки.*

Непрямий додаток на початку речення “for him” є темою, а весь інший зміст речення є ремою, що випливає з аналізу наступного контексту, адже автор описує та пояснює саме ті обставини, за яких герою було важко “ what was difficult was this …”. Ми зберегли при перекладі позицію додатку у цільовій мові та його комунікативний статус теми у висловлюванні.

*3. There was a rumbling in the sky, but he knew aero planes, was not afraid of them. **The traffic** down there he did not hear at all – he had shut it out of his awareness* [49, с. 9].

*У небі лунав гуркіт, та він знав, що це були літаки і вони не лякали його. А **рух** на вулиці не бентежив його взагалі, він не впускав його до своєї свідомості.*

Інвертований прямий додаток “the traffic” на початку речення є темою, адже це те, відносно чого стверджується наступне, тобто рема – “… he did not hear at all – he…”. Інверсія зумовлена смисловим паралелізмом, адже “a rumbling in the sky” синонімічно співпадає із “the traffic”. У перекладі ми зберегли позицію інвертованого додатку, застосувавши додавання “на вулиці”.

*4. There were rolls of notes in the drawer. **To Ben** it seemed more money than he had imagined possible* [49, с. 18].

*У шухляді лежали згортки банкнот. **Для Бена** така сума грошей здавалась більшою, ніж він колись міг собі уявити.*

Інвертований непрямий додаток на початку речення “to Ben” є темою, адже це те, відносно чого стверджується наступне – рема “ it seemed more money than he had imagined possible”. Ми зберегли позицію інвертованого

члена та застосували лексичні додавання при перекладі речення: "*така сума грошей здавалась більшою, ніж він колись міг собі уявити*".

5. ***Without him*** *the animals would be unfed, the cows would stay unmilked, the pigs would have to live in their dirt* [49, с. 19].

Без його турботи *тварини були б голодні, корови не давали б молока, а поросята залишалися б брудними.*

Інвертований на початок речення непрямий додаток "without him" є темою, адже є тим відносно чого стверджується наступне – рема " the animals would be unfed, the cows…". При перекладі ми застосували додавання "його турботи" та зберегли позицію додатку.

6. She had too much trouble in her life to care about other people. ***Ben's coming*** *to the farm she saw as God's kindness to her* [49, с. 19].

В її власному житі було надто багато проблем, аби дбати про інших людей. ***Приїзд Бена*** *на ферму став для неї проявом Божої ласки.*

Інверсія прямого додатку "Ben's coming" на початку речення забезпечує йому певну емфазу та сприяє його рематичному виділенню. Звичайна позиція прямого додатку, тобто після "she saw", ускладнила б ритм звучання речення. Ми застосували при перекладі перестановку "Ben's coming" – "Приїзд Бена".

7. ***With him was*** *a small child: the idea that Luke was a father was so much to take in* [49, с. 25].

Поруч нього стояла *мала дитина, але думка про те, що Люк міг бути батьком здавалась надто оманливою.*

Інвертований непрямий додаток на початку речення є темою, адже виступає як вихідний пункт повідомлення. Неозначений артикль вказує на підмет-рему "a small child", за яким слідують пояснюючі слова "the idea that Luke was a father was so much to take in". Ми зберегли зворотний порядок слів та застосували прийом контекстуальної заміни: інвертований додаток "With him" трансформували на обставину місця "поруч нього".

8. What Ben wanted was for that money simply to be given to him and then he could run - he was afraid of these men. ***Any single one of them*** *he could knock down with a jerk of his elbow, a slap of his hand, but they could all set on him, and that was what made him shiver a little as he stood there* [49, с. 30].

Бен лише хотів, щоб йому просто віддали зароблені гроші, і тоді він міг би втекти, адже він боявся цих чоловіків. ***Будь-кого з них*** *він би звалити різким ударом ліктя чи ударом руки, але вони всі могли накинутись на нього, і думка про це змушувала його тремтіти.*

Інвертований прямий додаток "any single one of them" є темою в даному реченні, адже відповідно до контексту попереднього речення це те саме що і прямий додаток "these men", який є ремою. Інверсія зумовлює контактне розташування даних елементів та забезпечення тісного зв'язку між реченнями. Ми зберегли позицію додатку у перекладі та відтворили комунікативний статус компонентів даного речення. Було використано прийоми додавання: "думка про це" та вилучення "as he stood there".

9. Then he went to a little shop and bought a bread for her and some meat for himself, and, too, a tin of cat food. ***All this*** *he did successfully, and let himself back in, and put on his clean clothes* [49, с. 33].

Потім він пішов до маленького магазину і купив їй буханець хліба, для себе м'ясо і ще банку котячої їжі. ***Все це*** *він здійснив успішно, повернувся до квартири і одягнув чистий одяг.*

Інвертований прямий додаток на початку речення "all this" є ремою, що випливає з аналізу контексту попереднього речення. В даному реченні на почату автор узагальнює всі завдання, які Бен виконав. Інверсія додатку забезпечує контактне розташування членів речень і сприяє тісному логічному зв'язку між реченнями. При перекладі ми зберегли позицію прямого додатку у цільовій мові. Було застосовано прийом додавання – "до квартири".

10. He wanted another part of a million. ***"Without me*** *it wouldn't have worked"* [49, с. 70].

Він хотів отримати ще одну чверть мільйона. ***“Лише завдяки мені*** *у вас все вийшло”.*

Інвертований на початок речення непрямий додаток “Without me” є ремою в даному реченні. Це пояснюється контекстом попереднього речення, адже “another part of a million” є ремою в попередньому реченні і перетворюється у логічну тему наступного речення “it wouldn’t have worked”. У перекладі було збережено порядок слів оригіналу та підсилено емфатичність рематичного прийменника на початку речення за допомогою антонімічного перекладу “лише завдяки мені”.

11. ***For Richard*** *this coast had been a revelation of well-being* [49, с. 71].

Для Ричарда *це узбережжя було уособленням благополуччя.*

Непрямий інвертований додаток на початку “for Richard” виступає вихідним пунктом повідомлення, а, отже, є темою. Ми зберегли позицію додатку у перекладі, відповідно і його комунікативний статус теми.

12. He knew money. He had learned that hard lesson. ***Without money*** *you did no eat* [49, с. 8].

Він знав ціну грошей і отримав гарний урок. ***Без грошей*** *не проживеш.*

У реченні з інвертованим непрямим додатком “without money” інверсія зумовлена, очевидно, контактним розташуванням з елементами попередніх речень. Адже реми “money”, “that hard lesson” продовжують думку наступного речення, де “without money” стає показником теми, а “you did no eat” – реми. При перекладі речення з інверсією додатку ми зберегли зворотний порядок слів та відтворили актуальне членування оригіналу.

13. They all laughed a lot, but frequently he wondered what they found so funny: ***to him*** *it was often frightening* [49, с. 117].

Вони всі багато сміялися, і він не рідко дивувався, що могло їх так смішити: більш за те це ***його*** *навіть лякало.*

Інвертований непрямий додаток “to him” виступає ремою висловлювання у складі підрядної частини речення, і сприяє контактному розташуванню з елементами попереднього речення. Така позиція надає

експресивного відтінку висловлюванню. Рему можна визначити поставивши запитання “What did he feel about it?”. Відповідно ремою буде “it was often frightening”. Ми відтворили експресивність висловлювання за допомогою прийому додавання “більш за те це … навіть” та передали актуальне членування.

14. When Teresa allowed herself to think about her situation she was attacked by panic. ***On her*** *entirely depended her mother, her father, and the sickly child* [49, с. 111].

Коли Тереза наважилась обміркувати своє становище, її охопила паніка. ***Лише від неї*** *залежала тепер подальша доля її батька, матері та хворого братика.*

Інвертований на початок речення непрямий додаток “on her” виступає ремою. Це повідомлення відповідає на питання “Від кого залежала подальша доля …?” А не “чия доля залежала від неї?” Рема на початку речення отримує емфазу. При перекладі ми зберегли позицію інвертованого додатка та підсилили його значення за допомогою частки “лише”. Також було застосовано прийом смислового розвитку – “подальша доля” та конкретизації “хворого братика”.

15. In the afternoon the light came hard into his room so sometimes it seemed Ben was a quivering pool of water. ***To him*** *it seemed that splinters and needles of brightness tried to dart into his eyes, fill his head with dazzle* [49, с. 112].

Вдень світло заливало кімнату так, що Бен наче ставав схожим на тріпотливий басейн з водою. ***Йому*** *здавалось, що осколки та голки світла намагались поколоти його очі та засліпити всю голову.*

Інвертований непрямий додаток “to him” на початку речення є темою, адже з попереднього речення ми знаємо, що додаток “to him” є логічно пов'язаний з підметом попереднього речення “Ben”. У перекладі ми зберегли позицію інвертованого додатку та відтворили речення згідно стилістичних вимог цільової мови.

16. "A screen", ordered Inez. ***To Teresa*** *her voice sounded sharp and scornful* [49, с. 132].

"Подивись на екран", наказала Інес. І ***Терезі*** *здавалось, що Інес зверталась до Бена різким та зневажливим тоном.*

Інвертований на початок речення непрямий додаток "To Teresa" виступає як вихідний пункт повідомлення. Тематичність додатку можна довести, поставивши запитання "How did Inez's voice sound to Teresa?". Ми зберегли порядок слів оригіналу у перекладі та передали актуальне членування, й компенсували його експресивне навантаження, застосувавши додавання "здавалось" та "і".

17. They cut off a bit of his hair, and parings from his nails, and shavings of skin. ***All this*** *Ben put up with, silent, stolid – grinning* [49, с. 132].

Вони взяли зразки його волосся, нігтів та шкіри. ***Все це*** *Бен пережив спокійно, стримано та з гідністю.*

Аналіз даного уривку показав, що інвертований на початок речення непрямий додаток "all this" є темою висловлювання, адже є логічним завершенням думки - реми попереднього речення "a bit of his hair, and parings from his nails, and shavings of skin". У цільовій мові при перекладі збережено порядок слів та комунікативний статус непрямого додатку. Інверсія, очевидно, забезпечує більш тісний зв'язок зі змістом попереднього речення.

18. Their eyes spoke clearly, saying they were going to defend Ben, and that they were angry about what was happening; saying, too, that they liked each other, very much. ***This strong understanding*** *they had, as if they had known each other always, ended in their marrying, some months in the future* [49, с. 134].

Їхні очі світились чистими намірами. Вони були сповнені прагнення захистити Бена та обуренням, яке викликали усі ті події, а також невимовною симпатією один до одного. ***Таке сильне взаєморозуміння*** *між ними, наче вони знали один одного завжди, стало запорукою їхнього одруження в майбутньому.*

Інвертований на початок речення прямий додаток “This strong understanding” є темою висловлювання, адже така позиція на початку відображає природну логічну послідовність смислових ланок розповіді. Ми можемо стверджувати, що “This strong understanding” є узагальненням поняття того ставлення героїв один до одного, що виражається в попередньому реченні. Рему в даному реченні можна вважати комплексною “they had, as if they had known each other always, ended in their marrying, some months in the future”. Інверсія виконує функцію контактного розташування речень, забезпечення логічного зв’язку між реченнями та підсилення емоційності. Ми зберегли позицію додатку в цільовій мові та порядок слів оригіналу.

19. “Professor Gaumach”, she repeated carefully. “He comes from America, like Alex”. ***To them*** *she said, “Alex brought Ben here to make a film with him”.* ***To Ben*** *she said, “Sit down, Ben. It’s all right”* [49, с. 136].

“Це професор Гомех”, обачливо повторила вона. “Він, як і Алекс, з Америки”. ***Їм*** *вона сказала, що Алекс привіз Бена сюди, аби знімати фільм з його участю.* ***До Бена*** *вона промовила “Сідай, Бен. Усе гаразд”.*

У даному випадку ми маємо синтаксичний паралелізм, коли непрямі додатки-теми “to them” та “to Ben” стоять на початку речень. Таке розташування додатків зумовлене метою протиставити суб’єкти. У перекладі було збережено позицію інвертованих частин в українській мові з огляду на вимоги до точності перекладу.

20. And now the clerk put an end to it, postponing the problem, with, “Go and find your birth certificate… You don’t know your date of birth”. ***With these words*** *his eyes left Ben’s face, and he nodded at the man behind to come forward, displacing Ben* [49, с. 4].

Клерк вже не задавав запитання і вирішив розібратися з цією справою пізніше, сказавши Бену: “Знайдіть своє свідоцтво … Ви не знаєте дати свого народження”. ***Промовивши це****, він відвів погляд від Бена і кивнув наступному клієнту, щоб той ставав у чергу.*

Обставина способу дії на початку речення перед підметом “With these words ”є темою речення. Обставина у даному випадку є узагальненням змісту попереднього речення і логічним продовженням думки. Тобто інверсія забезпечує контактне розташування змістовних елементів та сприяє цілісності змісту. Ми зберегли позицію обставини у перекладі та використали смисловий розвиток “his eyes left Ben’s face, and he nodded at the man behind to come forward, displacing Ben” – “він відвів погляд від Бена і кивнув наступному клієнту, щоб той ставав у чергу”.

21. “Oh, Ben, there you are,” she said, and put her arm around him to pull him into the room. ***Inside*** *he stood slightly crouched, darting looks everywhere* [49, с. 6].

«Бене, ось ти де», сказала вона і поштовхом руки примусила його зайти до кімнати. ***Там*** *він почувався трохи ніяково, адже на нього були спрямовані гострі погляди присутніх.*

Інверсія обставини місця “Inside” на початку речення зумовлена контактністю розташування з кінцевим членом – обставиною місця-ремою – попереднього речення, адже “into the room” у першому реченні це те ж саме, що “Inside” у наступному. Отже, ремою в даному реченні буде “he stood slightly crouched…” У перекладі ми зберегли зворотний порядок слів та комунікативне наповнення речення.

22. ***Once a month****, Mary and Mathew – now Mary and Ben – walked into the village three miles off to buy groceries, and liquor for Ted* [49, с. 15].

Один раз на місяць*, Мері і Метью – тепер Мері і Бен –ходили до села, яке було за три милі від їхньої ферми, щоб купити бакалійні товари і лікер для Теда.*

Інвертована на початок речення та виділена комою обставина місця “once a month” є темою. Інверсія в даному реченні зумовлена розмежуванням двох обставин “once a month” та “into the village”, що помітно покращує ритм звучання та сприяє синтаксичній симетрії. Ми зберегли позицію

інвертованого члена у перекладі та застосували додавання: “від їхньої ферми”.

23. Then Ted fell down some steps when drunk, and died. ***Surely*** *Mathew should have been the next, the half-crippled coughing man, but it was Mary who had a heart attack* [49, с. 19].

Тоді Тед, зробивши кілька кроків, помер від надмірної кількості вжитого алкоголю. ***Напевно*** *Метью мав бути наступним, адже був напів-інвалідом, хворим на кашель чоловіком, але вони втратили Мері, яка померла від серцевого нападу.*

Обставина способу дії “surely” на початку речення є темою, оскільки виступає як вихідний пункт повідомлення. У перекладі дана обставина також є показником теми.

24. ***On this site, at this place****, he was owned forty pounds* [49, с. 30].

На цій роботі, на цьому місці *йому позичили сорок фунтів.*

Виділена комою на початку речення інвертована обставина місця “on this site, at this place” є темою. При перекладі ми зберегли порядок слів оригіналу, замінивши “on this site” на “на цій роботі”.

25. ***Inside****, the usually tidy room was disordered* [49, с. 31].

Увійшовши Бен побачив, що у зазвичай охайній кімнаті панував безлад.

Обставина місця “inside” на початку речення є темою, адже виділена комою і виступає як вихідний пункт висловлювання. При перекладі даного речення було застосовано смисловий розвиток “увійшовши Бен побачив” та додавання “панував безлад”. Тим не менш, ми відтворили у цільовій мові комунікативну наповненість висловлювання оригіналу.

26. She saw how he reacted to some meat – ***quite alarming*** *it was* [49, с. 12].

Вона бачила як він дивився на м'ясо – ***досить тривожне видовище****.*

У даному реченні ми маємо просту інверсію, коли дієслово зв’язка стоїть перед підметом “it was”. Інвертований предикативний член quite alarming узагальнює особливість героя, виражену в першій частині речення,

отримує певну емфазу, разом з тим забезпечує більш чітку ритмічність звучання висловлювання. При перекладі ми зберегли позицію інвертованого члена та застосували прийом вилучення: “it was”.

*27. And they had that chap there who’d come from somewhere, no one knew where. **A kind of yeti** he looked like, but he did the work well enough* [49, с. 17].

*І з ними жив цей хлопчина, який прийшов звідкись, ніхто не знає звідки. **На снігову людину** він походив, та роботу виконував досить добре.*

Інвертований предикативний член “a kind of yeti” є ремою у даному реченні. Завдяки інверсії більш чітко здійснюється протиставлення негативних якостей героя попереднього речення “… who’d come from somewhere, no one knew where” і даного “a kind of yeti”, а також позитивних якостей в другій частині речення “he did the work well enough”. При чому інвертований член отримує емфазу та забезпечує більш тісний зв'язок з попереднім реченням. Ми зберегли зворотний порядок слів мови оригіналу у перекладі.

*28. **What a beautiful people** these were, living their still uncorrupted life on the edge of a river* [49, с. 114].

***Якими ж прекрасними людьми** вони виявились, адже й досі жили своїм природнім життям на березі річки.*

Інверсія предикативної частини складного іменного присудка підсилює емоційність повідомлення, а інвертований член на початку речення виступає ремою. Інверсія, очевидно, зумовлена розщепленням позитивних якостей, які характеризують цих людей “living their still uncorrupted life on the edge of a river” шляхом винесенням узагальнюючої риси на початок. У перекладі ми відтворили порядок слів мови оригіналу, а емоційність підкреслили за допомогою лексичних додавань “якими ж”.

*29. Back they got into the car, and up they went through the hills. **Beautiful** they were and Teresa thought so, and was grateful to be seeing them* [49, с. 130].

*Вони повернулись, сіли в автомобілі і помчались у гори. **Якими ж прекрасними** вони здавались Терезі, і була вдячна долі за змогу бачити їх.*

У даному реченні ми маємо інверсію предикативної частини складного іменного присудка “beautiful” на початку речення. Інвертована частина є ремою висловлювання. Інверсія надає реченню експресивного відтінку та увиразнює зміст. У перекладі ми зберегли позицію інвертованої частини на початку речення та передали експресивність за допомогою лексичних засобів “яким ж”.

*30. He was listening to the noises from outside, for reassurance from his normality… **Inside here, were** sounds that he could not understand until he had isolated each one* [49, с. 2].

*Він прислухався до шуму, який доносився з вулиці, аби впевнитись, що був при здоровому глузді. . . **В приміщенні лунали** звуки, яких він не міг сприймати, поки не став розрізняти кожен окремо.*

У реченні з інвертованим присудком, виділена комою обставина місця “inside here” та присудок є темою, а підмет та пояснювальне означення є ремою “sounds that he could not understand until he had isolated each one” При перекладі даного речення ми зберегли зворотний порядок слів, використавши прийом смислового розвитку: “в приміщенні”.

Висновки до Розділу 2

Таким чином, у другій частині дипломної роботи було здійснено аналіз або переклад та аналіз дев”яноста виокремлених речень з інверсією. Найбільша кількість речень мала інвертовану обставину– шість з обставиною місця на початку речення, десять з обставиною часу та десять з обставиною способу дії; інвертований додаток – одинадцять з інвертованим прямим додатком на початку речення та десять з непрямим; вісім речень з інвертованим предикативним членом на початку речення з простою інверсією – предикативний член перед підметом; шістнадцять речень з інверсією присудка; дванадцять речень з інверсією означення у постпозиції означуваного члена та шість речень з інфінітивом у функції означення.

У результаті аналізу речень, відповідно до теоретичної концепції В. Є. Шев’якової, було встановлено комунікативний статус інвертованих членів як компонентів актуального членування. Виявилось, що прямі додатки частіше є носіями реми, а непрямі додатки – скоріше виступають у ролі показників теми. Обставини місця та часу виступають носіями теми, обставини способу дії є показниками теми у шести випадках та показниками реми у двох випадках. Інвертований предикативний член завжди був показником реми. Інвертований присудок суттєво не впливає на актуальне членування речення і його комунікативний статус залежить від лексичної наповненості дієслова, тобто він може мати знижене комунікативне навантаження у складі теми – обставини на початку речення.

Інвертовані постпозитивні означення, а також інфінітивні словосполучення у досліджених текстах були носіями реми.

У проаналізованих прикладах інверсія залежно від контексту виконує функцію посилення емфази, вираження відносин протиставлення, смислового паралелізму, забезпечення контактного зв’язку між реченнями, синтаксичної симетрії та чіткішої ритмічності звучання; виділення реми (інверсія присудка, предикативного члена, інверсія означення, інверсія предикативного члена). Найчастіше застосування інверсії зумовлено метою

контактного розташування з елементами попереднього речення (інверсія додатку), або виділення реми-підмета в кінці речення (інверсія присудка та обставини). Слід зазначити, що інверсія присудка завжди створює комунікативну рему-підмет. Ремовидільну функцію виконує також інверсія предикативного члена та означення, тоді як визначення ролі інвертованого додатку або обставини як логічного суб'єкта чи предиката більше залежить від смислового контексту.

Статус кожного інвертованого члена у висловлюванні ми визначали з урахуванням граматичних та лексичних засобів вираження актуального членування, контексту, позиції члена у реченні, графічних знаків та постановкою запитання до висловлювання.

Ми здійснили переклад речень з інверсією та встановили рейтинг застосування лексико-граматичних прийомів, або змішаних трансформацій у перекладі інвертованих членів, який є наступним:

1. Додавання – 29 %;
2. Перестановка – 19 %;
3. Смисловий розвиток – 19 %;
4. Вилучення – 9 %;
5. Генералізація – 5 %;
6. Контекстуальна заміна – 2 %.
7. Заміна граматичної категорії стану – 1,6 %;
8. Заміна граматичної категорії числа – 1,6 %;
9. Конкретизація –1,8 %;
10. Зовнішнє членування – 1 %;
11. Внутрішнє членування – 2,2 %;
12. Антонімічний переклад – 1,4 %.

Зворотний порядок слів оригіналу та актуальне членування збережено у 75 % випадків, а для компенсації емоційного відтінку висловлювання ми застосовували прийом лексичного додавання. Зміна актуального членування

у цільовій мові має місце у 25 % випадків, що зумовлене стилістичними особливостями побудови речення в українській мові.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У роботі проаналізовано явище інверсії, пов’язане з ним актуальне членування речень та специфіка застосування лексико-граматичних трансформацій при перекладі речень із використанням зворотного порядку слів.

Застосування інверсії, головним чином, зумовлено функцією ремовираження. Зокрема за В. Є Шев’яковою та В. Д. Івшиним різні види інверсій на початок речення в англійській мові зумовлені такими факторами: протиставленням або зіставленням певних якостей і явищ; забезпеченням логічного зв’язку між реченнями, чіткішого звучання ритму речення; емоційною оцінкою подій або поєднанням кількох зазначених факторів.

Інверсія в англійській мові може мати різні випадки зміни прямого порядку слів. Сучасні лінгвісти розрізняють такі типи інверсії.

Перший тип: прямий і непрямий додаток стоїть на початку речення перед підметом (виконує функцію теми або реми).

Другий тип: обставина місця, часу та способу дії ставиться на початку речення перед підметом (у більшості випадків є носієм теми).

Третій тип:

а) іменна частина присудка стоїть перед підметом (виконує функцію теми або реми).

б) іменна частина присудка стоїть перед зв’язкою і вони обоє перед підметом (інвертований предикативний член складного іменного присудка на початку речення є ремою).

Четвертий тип: інверсія присудка перед підметом (викликає рематизацію підмета в кінці речення).

П’ятий випадок: інверсія означення після означуваного слова, інфінітив або інфінітивне словосполучення у ролі означення перед означуваним членом (виділяються рематично).

Кожен із зазначених типів інверсій певним чином впливає на комунікативне завдання висловлювання. В одних випадках (інверсія присудка, додатку, обставини) це є потреба особливого формального оформлення змісту, в інших (інверсія предикативного члена складного іменного присудка, додатку, означення) – потреба логічної чи експресивної емфази.

При перекладі інверсії для адекватного відтворення комунікативного членування речення та експресивного забарвлення висловлювання застосовується низка граматичних і лексичних трансформацій. З кількох концепцій перекладацьких трансформацій ми – з огляду на прикладний аспект – обрали за основу класифікації Г. Є Мірама (граматичні) та В. І Карабана (лексичні і змішані).

Матеріалом для практичного аналізу було обрано модерністську прозу США XX ст. Ми виокремили з текстів творів речення з інверсією. Щодо кожного речення було визначено конкретний комунікативний статус інвертованого члена. За допомогою інверсії автори намагалися розв’язати комплекс завдань, зокрема мотивацію смислових ланок розповіді, забезпечити логічний зв'язок між реченнями, протиставити явища, характеристики, розмежувати поширені групи, покращити ритм звучання речення та підкреслити емоційну оцінку подій і явищ, своє ставлення до них. При перекладі речень ми прагнули, в першу чергу, відтворити зазначені мовні особливості. З цією метою подеколи суттєво змінювались лексико-граматична організація речень при перекладі.

Проаналізувавши і прокоментувавши девяносто прикладів перекладу інверсії, ми дійшли висновків, що для збереження зазначених функцій при перекладі з англійської мови на українську варто відтворювати зворотний порядок слів. В англійській мові синтаксична інверсія є сильним логіко-семантичним та експресивним засобом, тому в українському перекладі для збереження відповідного прагматичного ефекту синтаксична інверсія часто вимагає залучення додаткових лексичних компенсаторів.

Порядок слів вихідної мови збережено нами у 75% випадків, коли синтаксична інверсія у перекладі, на нашу думку, цілком адекватно, з точки зору смислового наповнення, граматики, емоційного забарвлення відтворює інверсію англійського речення. Це мало місце при перекладі інверсій прямих додатків, присудка, предикативного члена складного іменного присудка, означення.

У результаті опрацювання теоретичних праць з перекладу інверсії ми виявили, що існують розходження у поглядах вчених щодо відтворення зворотного порядку слів, зокрема інверсії присудка з інвертованим дієприкметником I, II та предикативного члена складного іменного присудка. У перекладах художніх творів, зазначає В. Є Шев'якова, зворотний порядок слів традиційно не відтворюють. Але, на нашу думку, в даному випадку коректнішим є підхід представників «західної» перекладацької школи (В. Барка, І. Костецький), які стверджують, що перекладач повинен зберігати мову першотвору в усіх її граматичних нюансах, всю стилістичну ускладненість і мовну багатоплановість тексту. Тому при перекладі інверсії варто точно відтворювати особливу комунікативну побудову тексту оригіналу (що в першу чергу знаходить своє відображення у синтаксичній структурі речень), а за допомогою лексичних додавань компенсувати незвичну логічну побудову та високу експресивність таких конструкцій в англійській мові.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. – М.: 1976. – 211с.

2. Бархударов Л. С. “Структура простого предложения современного английского языка”. – М.: Высш. школа, 1966. – 200 с.

3. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка: Учебник для студентов филол. фак. ун-тов и фак. англ. яз. педвузов. – М.: Высш. школа, 1983. – 383 с.

4. Бойко Ю. П. Актуальне членування речення крізь призму пресупозиції // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник наукових праць. – Вип. 1. – Т. 1. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – С. 306-309.

5. Бреус Е. В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский: Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во УРАО, 2000. – 208 с.

6. Бузаров В. В. Основы синтаксиса английской разговорной речи. – М.: Крон-Пресс, 1998. - 364 с.

7. Валина Н. С. Синтаксис современного русского языка: Учебник. – М.: Агар, 2000. – 416 с.

8. Вейхман Г. А. Новый взгляд на синтаксис английского язика: Учеб. пособие / Г.А. Вейхман. – 2-е изд., испр. – М.: ООО “Издательство Астрель”: ООО “Издательство АСТ”, 2002. – 320 с.

9. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 320 с.

10. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. – М., 1958. – 459 с.

11. Гуйванюк Н. В. До питання комунікативної парадигми речення // Мовознавство. – 2005. - №3-4. – С. 148-154.

12. Рогожа В. Г. Порядок слів у висловлюваннях з експресивно – вольовою модальністю в текстах кодексів України // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2. – С. 418-422.

13. Дмитриева Л. Ф., Кунцевич С. Е., Мартинкевич Е. А., Смирнова Н. Р. Английский язык. Курс перевода. – М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: Издательский центр “МарТ”, 2005. – 304 с.

14. Домова О. В. Синтаксис как наука о построении речи: Учеб. Пособие. – М.: Высшая школа, 1980. – 191с.

15. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая граматика современного английского язика: Ученик./ – М.: Высш. школа, 1981. – 285 с.

16. Ившин В. Д. Синтаксис речи современного английского языка (смысловое чтение предложения). – Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/д: Феникс, 2002. – 320с.

17. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка // – Л.: Просвещение, 1971. – 365 с.

18. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 272 с.

19. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 608 с.

20. Карабан В. І. Переклад наукової і технічної літератури. Частина 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 304 с.

21. Ковтунова И. И. Современный русский язык: Порядок слов и актуальное членение предложения. – М.: Просвещение, 1976. – 325 с.

22. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. – М., 1980. – 383 с.

23. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мови. Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 464 с.

24. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К.: Вид. центр „Академія”, 2003. – 324 с.

25. Кравченко В. Випадки порушення функціонального паралелізму між інвертованим словопорядком та інтонацією простих розповідних речень в англійській мові // Матеріали IX Міжнародної конференції. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – С. 103-104.

26. Лєшкова Н. В. Структурні особливості реми в детермінантних складних реченнях // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 16 – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2007. – С. 128-134.

27. Лєшкова Н. В. Тема-рематичні відношення на рівні складного речення // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник наукових праць: – Вип. 1. – Т. 1. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – С. 308-311.

28. Максімов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мова). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006. – 157 с.

29. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения // Пражский лингвистический кружок. – М.: Прогресс, 1967. – С. 239-245.

30. Мирам Г. Э. Профессия переводчик. – К.: Центр, 1999. – 160 с.

31. Панаськов А. В. Комунікативний аспект перекладу // Актуальні проблеми філології і перекладознавства: Збірник наукових праць: – Вип. 1. – Т. 1. – Хмельницький: ХНУ, 2006. – С. 99-101.

32. Пиввуваева Ю .В., Двойнина Е. В. Пособие по теории перевода (на английском материале). – М.: Филоматис, 2004. – 304 с.

33. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

34. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения. – К.: Высшая школа, 1971. – 190 с.

35. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.

36. Сазонова Н. М. Предикативние структуры современного английского языка . – К.: Радянська школа, 1969. – 143с.

37. Слепович В.С. Курс перевода (английский - русский язык) = Translation Course (English - Russian)/ В.С. Слепович. – 5-е изд. – Мн.: Тетра Системс, 2005. – 320 с.

38. Толстой С.С. Как переводить с английского языка. Издательство Института Международных отношений. – Москва, 1960. – 60 с.

39. Терехова С. Т. Теория и практика перевода: Учебное пособие. – Оренбург: ГОУ ОГУ, 2004. – 103 с.

40. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі. Ніч лагідна: Романи / Перекл. з англ. М. Пінчевського. – К.: Дніпро, 1982. – 472 с.

41. Цыпышева М. Е. // Чтение. Перевод. Устная речь: Методика и лингвистика. – Л.: Наука, 1977. – С.181-192.

42. Шев'якова В. Е. Роль смыслового и грамматического контекстов в определении тема-рематического состава предложения // Иностранные языки в школе. – 1984. – №6. – С. 33-37.

43. Шев'якова В. Е. Современный английский язык. – М.: Наука, 1980. – 380 с.

44. Шлапак О. О.Становлення модернізму як літературної течії XX століття // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – Вип. 2. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – С. 235-236.

45. Шпак В. К. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: Навч.посіб. – К.: Знання, 2005. – 310 с.

46. Firbas J. On the communicative value of the modern English finite verbs. – Brno Studies in English, Praha, 1961. – vol. 3 (72). – P. 240.

47. F. Scott Fitzgerald. Tender is the Night. – London: Penguin Books, 1997. – 392 p.

48. Jeremy Munday. Introducing translation studies. Theories and applications. – London and New York: Routledge, 2001. – 223 p.

49. Lessing Doris May. Ben, in the World: the sequel to The fifth child/Doris Lessing. – New York: HarperCollins Publishers Inc, 2000. – 178 p.

50. Mona Baker. In other words: A course book on translation. – 1992.

51. Updike J. Hugging the Shore. Essays and Criticism. – New York: Alfred.A.Knopf, Inc, 1983. – 919 p.

Summary

Ways of translating inverted units of syntax from English into Ukrainian are still little studied today.

The topicality of the research is due to several factors. For the theory and practice of translation, the problem of actual division of sentences of different communicative types is an important part of a holistic analysis of discourse.

The object of research is the actual sentence structure and the phenomenon of inversion in fiction.

The subject of research is lexical and grammatical transformations in the translation of sentences with a changed word order.

The aim of the research is to investigate the actual structure of sentences with a changed word order in English, in particular the use of this phenomenon in the works of US prose writers, to describe certain types of inversion and establish ways to translate it from English to Ukrainian.

To achieve this goal, the following tasks were identified:

1. to study theoretical views on the actual structure of the sentence in English and Ukrainian;

2. to establish the communicative status and conditionality of inverted members of sentences;

3. to analyze the general provisions of the use of lexical and grammatical transformations in translation;

4. to single out and analyze sentences with certain inverted members in the works by F. Fitzgerald, D. Updike, D. Lessing;

5. to translate and comment on sentences with inverted members.

The research was based on original and translated texts of novels by F. Fitzgerald, D. Updike, D. Lessing, with a total volume of 598 pages.

Research methods. To achieve this goal and solve specific problems, the study uses the methods of comparative analysis, which allowed to determine the genre-stylistic and cultural features of the original and target texts and to establish strategies for their reproduction in translation. The method of transformational analysis used in the process of establishing the semantic, communicative and pragmatic load of sentences in literary texts; using the method of quantitative calculations, the frequency of use of the analyzed communicative units at the linguistic and stylistic level in the original and target texts was established. Semantic analysis provided analysis and implementation in the translation of the semantic load of monoremes and direms.

The scientific novelty lies in the fact that the problem of isolating units of communicative sentence articulation and their adequate reproduction in translation is currently one of the least studied phenomena in linguistics and translation studies.

The theoretical significance of the paper is that the analysis of semantic and structural features of the communicative theme and rhyme, as well as the means of their translation from one language to another is a contribution to the development of modern problems of translation studies. This study will help to understand the complexity of the interaction of the organization of the syntax of the message and its pragmatic load in the original and translation.

The practical significance of the research lies in the possibility of using the results of work for theoretical and practical classes in the course of theory and practice of translation, compiling textbooks, conducting seminars.

Work structure. The work consists of an introduction, two chapters (theoretical and practical), conclusions, a list of references, which contains 51 sources. The volume of the main text of the master's thesis is 80 pages, the total volume of the paper is 85 pages.

The list of references includes 51 works of foreign and domestic researchers.

The paper analyzes the phenomenon of inversion, the related actual division of sentences and the specifics of the use of lexical and grammatical transformations in the translation of sentences using the reverse order of words.

Inversion in English can have different cases of changing the direct order of words. Modern linguists distinguish between these types of inversion.

The first type: direct and indirect use at the beginning of the sentence in front of the subject (serves as a theme or rhyme).

The second type: the circumstance of place, time and mode of action is placed at the beginning of the sentence before the subject (in most cases is the carrier of the topic).

The third type:

a) the nominal part of the predicate is in front of the subject (serves as a theme or rhyme).

b) the noun part of the predicate is in front of the conjunction and they are both in front of the subject (the inverted predicative member of a complex noun predicate at the beginning of a sentence is a rhyme).

The fourth type: the inversion of the predicate before the subject (causes rhematization of the subject at the end of the sentence).

The fifth type: inversion of the definition after the denoted word, infinitive or infinitive phrase as a definition before the denoted member (allocated rhematically).

When translating inversion, a number of grammatical and lexical transformations are used to adequately reproduce the communicative articulation of a sentence and the expressive coloring of a utterance. From several concepts of translation transformations, we have chosen the basis of G.E. Miram's classification (grammatical) and V.I. Karaban's (lexical and mixed) classification as the basis of the applied aspect.

Having analyzed ninety examples of inversion translation, we came to the conclusion that in order to preserve these functions when translating from English

to Ukrainian, it is necessary to reproduce the reverse order of words. In English, syntactic inversion is a strong logical-semantic and expressive means, so in the Ukrainian translation, to preserve the corresponding pragmatic effect, syntactic inversion often requires the involvement of additional lexical compensators.

The order of the words of the source language has been preserved by us in 75% of cases, when the syntactic inversion in the translation, in our opinion is quite adequate, in terms of semantic content, grammar, emotional color reproduces the inversion of the English sentence. This took place in the translation of inversions of direct adverbs, predicates, predicative members of complex nouns, definitions.

As a result of elaboration of theoretical works on inversion translation, we found that there are differences in the views of scholars on the reproduction of the reverse order of words, in particular the inversion of a predicate with an inverted adjective I, II and a predicative member of a complex noun. Therefore, when translating inversion, it is necessary to accurately reproduce the special communicative construction of the original text (which is primarily reflected in the syntactic structure of sentences), and with lexical additions to compensate for the unusual logical construction and high expressiveness of such constructions in English.

Анотація

Шляхи перекладу інвертованих одиниць синтаксису з англійської мови на українську сьогодні ще мало досліджені.

Актуальність теми зумовлена кількома факторами. Для теорії та практики перекладу проблема актуального членування речень різних комунікативних типів є важливою ланкою цілісного аналізу дискурсу.

Об'єктом дослідження є актуальне членування речення і явище інверсії у художньому мовленні.

Предмет дослідження є лексико-граматичні трансформації при перекладі речень зі зміненим порядком слів.

Метою дипломної роботи є дослідити актуальне членування речень при зміненому порядку слів в англійській мові, зокрема застосування даного явища у творчості прозаїків США, описати певні типи інверсії та встановити шляхи її перекладу з англійської мови на українську.

Для досягнення мети, були виділені наступні завдання:

1. вивчити теоретичні погляди щодо актуального членування речення в англійській та українській мові;
2. встановити комунікативний статус та зумовленість інвертованих членів речень;
3. ознайомитись із загальними положеннями використання лексичних та граматичних трансформацій при перекладі;
4. виокремити й проаналізувати речення з певними інвертованими членами із творів Ф.Фіцджеральда, Д.Апдайка, Д.Лессінг;
5. перекласти та прокоментувати речення з інвертованими членами.

Матеріалом дослідження слугували оригінальні та перекладені тексти романів Ф.Фіцджеральда, Д.Апдайка, Д.Лессінг, загальним обсягом 598 сторінок.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань у дослідженні використовуються методи *порівняльного*

аналізу, який дозволив визначити жанрово-стилістичні та культурологічні особливості оригінальних та цільових текстів і встановити стратегії їх відтворення в перекладі. *Метод трансформаційного аналізу*, що застосовувався у процесі встановлення семантичного, комунікативного і прагматичного навантаженння речень в художніх текстах; за допомогою *методу кількісних підрахунків* було встановлено частотність використання аналізованих комунікативних одиниць на мовностилістичному рівні в оригінальному та цільовому текстах. *Семантичний аналіз* забезпечив аналіз та реалізацію в перекладі смислового навантаження монорем і дирем.

Наукова новизна полягає в тім, що проблема виокремлення одиниць комунікативного членування речення та їхнього адекватного відтворення у перекладі на сьогодні є одним із найменш досліджених явищ у лінгвістиці й перекладознавстві.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що аналіз семантичних і структурних особливостей комунікативної теми і реми а також засобів їхнього перекладу з однієї мови на іншу є внеском у розробку сучасних проблем перекладознавства. Дане дослідження допоможе зрозуміти складність взаємодії організації синтаксису повідомлення і його прагматичного навантаження в оригіналі та перекладі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів роботи для теоретичних та практичних занять з курсу теорії та практики перекладу, складанні навчальних посібників, проведенні семінарських занять.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), висновків, переліку використаних джерел, що налічує 51 наукове джерело. Обсяг основного тексту магістерської роботи складає 80 сторінок, загальний обсяг роботи – 85 сторінок.

Перелік використаних джерел нараховує 51 працю зарубіжних та вітчизняних дослідників.

У роботі проаналізовано явище інверсії, пов’язане з ним актуальне членування речень та специфіка застосування лексико-граматичних трансформацій при перекладі речень із використанням зворотного порядку слів.

Інверсія в англійській мові може мати різні випадки зміни прямого порядку слів. Сучасні лінгвісти розрізняють такі типи інверсії.

Перший тип: прямий і непрямий додаток стоїть на початку речення перед підметом (виконує функцію теми або реми).

Другий тип: обставина місця, часу та способу дії ставиться на початку речення перед підметом (у більшості випадків є носієм теми).

Третій тип:

а) іменна частина присудка стоїть перед підметом (виконує функцію теми або реми).

б) іменна частина присудка стоїть перед зв’язкою і вони обоє перед підметом (інвертований предикативний член складного іменного присудка на початку речення є ремою).

Четвертий тип: інверсія присудка перед підметом (викликає рематизацію підмета в кінці речення).

П’ятий випадок: інверсія означення після означуваного слова, інфінітив або інфінітивне словосполучення у ролі означення перед означуваним членом (виділяються рематично).

При перекладі інверсії для адекватного відтворення комунікативного членування речення та експресивного забарвлення висловлювання застосовується низка граматичних і лексичних трансформацій. З кількох концепцій перекладацьких трансформацій ми – з огляду на прикладний аспект – обрали за основу класифікації Г. Є Мірама (граматичні) та В. І Карабана (лексичні і змішані).

Проаналізувавши і прокоментувавши девяносто прикладів перекладу інверсії, ми дійшли висновків, що для збереження зазначених функцій при перекладі з англійської мови на українську варто відтворювати зворотний

порядок слів. В англійській мові синтаксична інверсія є сильним логіко-семантичним та експресивним засобом, тому в українському перекладі для збереження відповідного прагматичного ефекту синтаксична інверсія часто вимагає залучення додаткових лексичних компенсаторів.

Порядок слів вихідної мови збережено нами у 75% випадків, коли синтаксична інверсія у перекладі, на нашу думку, цілком адекватно, з точки зору смислового наповнення, граматики, емоційного забарвлення відтворює інверсію англійського речення. Це мало місце при перекладі інверсій прямих додатків, присудка, предикативного члена складного іменного присудка, означення.

У результаті опрацювання теоретичних праць з перекладу інверсії ми виявили, що існують розходження у поглядах вчених щодо відтворення зворотного порядку слів, зокрема інверсії присудка з інвертованим дієприкметником I, II та предикативного члена складного іменного присудка. Тому при перекладі інверсії варто точно відтворювати особливу комунікативну побудову тексту оригіналу (що в першу чергу знаходить своє відображення у синтаксичній структурі речень), а за допомогою лексичних додавань компенсувати незвичну логічну побудову та високу експресивність таких конструкцій в англійській мові.